

ספר
פתח הדעת

מאט הגאון הצדיק חכם ושלם מוח'יר
צבי הורש קאלאישער זצ"ל אבדק
טאהרין במדינת פריסן :

יצא לאור מאט מהזקי הדרת בווארשא לחק רוח אמתנים
בבני נוערים ועם הומפות ותיקונים מאט הרכז וכרי מורה
שלמה האלפערין ני' ננד הרוב בעל מגן אברהם
וצ"ל, בעל המחבר ספר חותמת הדרת והאמונה :

וּוְאַרְשָׁא

הובא לביחד' בעוזי עי' ר' משה ליפשיטץ
מחזק בית מטבח המפרים בווארשא רחוב
נאלווקעム נו' 40

לפרט גם אלו דברי שלמה לפ"כ

СЕФЕРЪ ПЕСАХЪ ГАДОСЪ

Наборъ Сдѣлано въ Тип. Н. КРОНЕНБЕРГА въ г. ВѢЛГОРД
люб. губ.

פתח הדעת

דוואָ מקרָר נפְרָח אל שער הקדִים פְנִימָה.

פרק א' בדוחת שאלת עיוניות

אם ישמר תורתו בעםתו:

במופלא ממנה כל ידו דורך למו.

פְּנִידָת שָׁאֹלָה עַזְמָק הָעֵזֶן יְכִשְׁלָמוּ.

או ישן שבלו להבין עושהו.

יחסור לדעת כל אשר יורחו.

מבלי הבין לא יעשה מעשיהם?

א ואען ואומר: התקורה והאמונה. עיון השכל והקבלה. המה למוטחות תבל' נטמו? נמשלו לארבע אחותות תאומות (ארבע יסודות) אש עפר רוח ומים. המה עמודי ארץ אדרני תבל' עליון הטבעו. כל יושבי חلد מהן וחולשו. אין גנה רהיפות זו מזו ויחדרו ישבוגנו. יחד ורומטו ונינשו כל צמחי אדמה. כל חלי הטבע יעלן במרכבותן. מיטורתן יש לכקס מוצא. זהב וחושש ברזל ועופרת מоловתם לא תמיינת אבני חפץ נופך ספר ויהלום מהם יוצקו. כל נתע פרי עז מהם יפריוו. כל זין חרומים כל שיש החשדה מהבחורות ייציצו ורועו ירעוי היסודות על כל החיים. וישיטו כובע ישועות על ראשם. ואולם אך יצא יצא אחד מאחיו וויפרדו. או ירעו ויישיתו איש את רעהו ואת אחיו לא יביר. האש תיבש חיים סיט תכבבה אש. רות טועה התהדרף ורמת מים ועפר. העפר אם יתרבה עלי אש להבה לא תלחת. רות חזק יכבה האש ואם יגיד לך כת האשמן הרוח. יתחזק מאשר חי והי מן הרוח אש וכן כולם. וכג�� התנוגדות והשנאה בהיותן נפרדות. כן גודל האבתם בהיותן צורות יחיד. עצמים בכתן המלהה. בצתת עפר למוצק ונגבים ידובכו. ויאמר לך חוץ לנשים אחד אבדת קנתם נם שנאותם. דבוקות אשא אל אחותה אשא מהנה לא נעדרה. כי חבורם היוצר מחליה מפלאי מעשה בראשית. הרודפים יעדמו ויתהמו מגערתו. ישובנו יחר ולא יתפדרו והו לבשר אחד. יملא כל הארץ פרי תנובתם יציצו צין וויציאו פרח. נשח כל צומח וכל חי מהם תחתעף. מהם תעתפנה כל אבני חפץ. ומולות קישורם תופסרו חזיתה אם יעדר יסוד אחד מנהו ישב לעפר והי לאמפ כנורע ללחמי הטעב:

ב בן התרה והמצוא ננד עיון השכל. הקבלה והאמונה ננד החקירה ודרישה כאשר פרוזות הגנה המה רוזפות איש מרעהו כמו הימרות אשר ירדפו זה לזה. כי עיון השכל יאמר "רווח בניתני יניר לי המעשה אשר עשה ומה לי לשטו עבדי קדומים הלא שכלי עמי אותו אדרוש ווירני" הקבלה והאמונה אמרה התאמיר, "איך תתנסה לחשען על רعيון רוח אנוש קרוין מהזמר. בדברים והמניעים לארמו של עולם? המביבנער תאכל נזען לעוף השמיימה? תנביה כנסר בין כוכבי מרים? להויריד לך משם תעולמות חכמה ולידע דעת עליון? הלא הקבלה אמיתית תלמיד האמת ואמונה. אבל השכל נבן למועדי רגע פיווי בראשה הטעות וב��בר הספיקות והתובכות. הובא במצוות נבכי חיים ואין

פתח הדעת פרק א'

ואין מעדר נגי הדיעונים ישטוףך". החקירה תשיב אמריה "למה נתן לי אלקים דעתה ותבוננה וחכמה. לחקר ולדרוש המפעלים. אם רך ל תורה והת אשטע? אם העצים עין מהבית אל המדינה למה גטע אלקים כל' פו בינת אדם בקרבי? התורה והמצוות תרים קוליה!„ אתה יליד ארץ חקר הארץ תמצא? אם קרויז מוחומר ירע מחשבות עליון? המשפל מסבך מבני מרים תשכון? ואל בימך תשען? החיבים והמות שלק' תכן עמודיה על קורי עכבות? הלא אם חקירתך תמשך נפשך לאבדון מי יפה משה נשאלו נשאלו או מי ייחליץ' ממות? את רגליך מחרוי?

הנה והואיתך קורא המשכלי! כי ארבעת הקרים האלה לדופות זו מזו כארבע היסודות. העין תרדוף הקבלה הדת את החקירה; עצה היועצה מנין פלא יועץ לך באת המרוחקות. וקשרים חזק לענדם עשרה לראשך. הרדופות יצרקו יתרויכ' כמו מוסדות תבל לבתיה תהיינה נפרדות. יחוינו יהיו תמים על ראש כל משכלי חברות אלה אל אהותה לא תטרודנה. הקבלה תוליכו איזה דרכ' ישכון. החקירה תישרנו להבין הקבלה להסכמה עם השכל. עין השכל יעוזר לו. להבין יראת ה' בלב שלם ולעשות כל התורה והמצוות במעשה ובדעת ותבוננה. ולהחזיק מפטהי הדת במורשי לגבבו. בסתירות נטוועים לא תמעד אשורה. תקשונה בלבך לא במתה ריאתך. אך כאשר יצוא יצא אחד מן האחים יניע הפסד לקום החויי אל האמת ותבינה. רגע אחד לא תעדר הקבלה מן השכל והשכל מן הקבלה. דבוקים כאזרור אל מתנויה תהיינה אז תצלית ואז תשכלי:

ואמנם לא רביכם יוכמו לדעת מה אלקים דורש מן האדם איך יבקש את נורך. לקרב את הרדופות והמרוחקות בזוויע. ולחברים חבר שלם בצרכו הנשמי מן היפות הנרדפות כאמור למללה. כי זה ישען על שכלו לבר ויפול בשחת פעל לו. הרה עמל וילדו רעינוינו שקר. וזה ילק בחושך כער אחר מנהלו. ולא בדעת חרדיו ימלאו (כידוע משלחן החסיד בחובות הלובות בהקרימה) ושניהם לא יצרכו כאשר בין אחים יפריד. ונכבד האתויין מן הראשון. כי זה ימות בעצם תומו ואין עליו שם כל כך. וזה יתלך בחלשוaN ונתעה. אשר יאמר לו זאת הרעשה לא יסור מנה ואין מנומ לו. אבל ירא שמים יצא את כולם. שלום עשה לו בין הרופים והיו לאחדרים בידו. מזה ומזה בל ייח ידו. מיטינו אש דת לטו וטמאלו הבונות כפוי ינחחו אל הדעת. יגבהה עופ לשונן בערפל' טוהר הקבלה. יעטק שאלה לחקור בנטיבי ארין בחכמה ותבוננה. התורה תעוזר לחכמתה ווחכמה תעוזר לתורה תמיינה ויראת השם י"ש נטוי בעין קרח הגורא על:

ראש שנייהם החול:

איך האיש החפץ חיים יבקש שלום הרודפים האלה במה יהזיק במעונו. להשיבות אויב ומתנקם? לבקש שלום? אך בזאת יהיה לו בריתו שלום. אם בראתו יבין אשר שכלו לבר בעור יגש באפליה ולא ידע לברוא בעיד. יאבר דרך החיים וייניע עד שעריו מות ואם יהי עגר בראתו או יבקע כשחרר אוורו לראות אור גדרו. כאמור, "העם החולכים בחושך ראו או רנו נרול" ירצה אם יגינו למדרינה הגדרה הלווא להבין את קוצר דעתם שהמה כחולכים בחושך או ראו או רנו—ובכל עת יראה אוור ובאמת הוכח, "חכליות מה שנדרוך הוא אשר לא נדע"—ובכל עת שתחזיק עצמן משולל מן הדעת או תחפשנה כמטמוניים ואז תבין יראת השם. לא כן אם ישען על רוח בינו ויאמר אני חדראות. אז עינינו תבחן מראות ומhabיט אל צור הצבוי. אם יאמר לך אשר צפוי עני שכל' אותו震 עשה והיתר אחרים. אז הרעות מעשיך וגפלת בעמומי מים בין מצויה ואין מעמד. וען' הוהרים

פתח הדעת פרק א'

הזהרים הגביא. „עשותה המזימתיה“ (ירמיה י'א) שעשמה מעשה על פי מזימותם של רעו ולבד ואל תורה ה' תאטימים אונן משטו. *) :

ובן אמר שלמה בחכמתו. „אל תהי חכם בעיניך ירא את ה' ומור מרעך“ (משלי נ'. ו'). ועל כן עשית שער מיוחד לזה קראתו סילב הדעת לשיטת עצות בנפש הנגן מדרך ה' שאל להצעיו מפח יקווש. ותחת כנפי שער זהה יחתה כי אשר יקרב למלאכתה החקירה ויעין. ומזהות שער זהה לא תקרב אל פתת ביתה לטענו השמור רג'יך מלבד. תליך לבטה דרכיך ורוליך לא תגונך:

ד) ובוזה הבניי מקראות קושי הבנה מאור כל המפרשים נלאו מהבינים אל טבונם וזה תואրם: החדרים שמעו והעורדים הביטו לראות. מי עיר כי אם עברו וחרש במלאכי אשלה מי עד כמשולם וער בעבד ה'. ראות רבות ולא תשמור פקוח אונים ולא ישמע. ה' חפץ לטעם זדרקו ינדיל תורה ואידיר (ישעה מ"ב י"ח). כל הרואה ישוטט איך יאמר הנביא. כי עבר ה' ומלאכו אשר ישלה בעור וחרש ידומה? ואין עור כמותו? ואמנם לדרכינו יובן כי כה יאמר. האגושים השלויים אשר ישינו אורחות חייהם וירענו את צורם וקונם. הלא אף בזאת ישכיל עבד ה' אם יודע שאינו יודע. ואם ייחזק עצמו כעור ולא יתרום לעלות החרה להשען על שכלו אז יראה אוור גדרו. ואם ידמה כי עינוי פתוחות ונשות השמיימה. ולמראה עיני. שכלו ישפטו ואוניו פקוחות לשמעו ולhabין כל געלם. אז מאומה לא ישמעו ולא יבין לכך. כי היא מלא קשה מאור לומר על עצמו אני יודע וכן כתוב החכם בספר ירושלים ח'ב מרת בלענה יהי לאריך לומר: אני יודע! אם כבר התנסה לרוב הבונות או לירוד כל געלם. מה מאד יראה לבו ותפעם רוחו אם הורד מכברונו בוגרל נאותו לומר „אני יודע!“ וופה אמרו חז"ל שצרך ליטור והרגל לומר „אני יודע“. ואו יקגה הריעיה בינה ווחבל. וופה אמר הנביא שرك מי שהוא עבד ה' הוא העור בדעתו. וו"ש

*) הערכה נס לפלאוף קלחמעויסט כלהער רקה נכוו ה' תוכנות קהילה. כיריך נלעטו כי כל מומצאות הלא שקר וסלל נפל תחת ספק. וכסתנס ניטה ספק נכוו ה' נמאל דרכ נמאל ספקת מן האCKER. נס הטעמים וכל נכס הלאר וכל הCAR עליך הCAR ירע מז'יהם וסוייטס. נס עלייתס הפלז ספקת לאס קמס גאנטייטס גאנטייטס? עכור כי קרטינט גאנזנו גולד גאנטייטס מלהר קאי. כדור מז'יהם עלאן פלני נכוו. וו"ח"כ נודע לו הפלז לו חכדו שטנתויגו נפלז ברכבת קשטוט ע"כ דור חומר. כי נס כל האמאלות הלאר ותקסס כדור קמאלות הלווי נס כוזה השו רענוניים ונמהוז צדרכ קנטוט? וכן מז'ה סלכרייס האטען כי מומצאות הלאס ה' עלהן יבנה בית התבונה. עכור כי נס עלייתס יפלו ספק. ה' חור זאת ספסליים דלעתו למחון ערפיי קכמת סקלסס (מעטמאטיטע להלונגנ) מלהר יוכת פקס מופת קמיימי זוקינס נויס נס על זמת. נריהו כי ממש חכמים פנו נס כוזה ה' כטל מז'ור וגס זה בספק. נס רלהה לי הלקס טמבען צרטוועי סהלאס פנס הCAR דרכו לדעתו סוח ספק גאנזון. ה' כטל סלהס כוונ. מה'יך מהר למז'ה דרכ הCAR הCAR ג'על פלו פלו ספק גאנזון יסית עלווי מוקרטו. וכט כוון. כט רוחב צוותא כל קלות גאנזון הCAR. וו'כון כמה דכיבוס גאנזון. וו'האר כל גאנזון יונשטויז הCAR נכל נס ה' צאנזון הCAR הCAR ה'ין קמן מקומו. עכור טהטורי הCAR וגע גאנז חכט גאנזוי וו'האר ולמ סחיק ערמו טור וקוואר מסגן. הCAR קלס טהטורי פלאטיפס סקסוליכיס גאנזיות האטלס נכל הCAR תען מיס וו'האר מנטון. נכל מקלטי קדרת המש ראו וו' הCAR טלאס נכל מילג נכל גאנזות הCAR נכל גאנז הCAR יקיי נכל סכל גאנזוי וגנד קהילת כנדע נכל:

פתח הדעת פרק א'

ויש הכתוב החורשים אמר בדרך כלל על אותן המחויקים עצם כחרשים אטומים טשטווע וקשי הבהה והשנה לא שם החדש באמת . ואחרי שהחויקו עצמן להרשיט הפה שמעו והבינו (שמע לשון הבנה) . והעוריהם . המחויקים עצמן לעור המת הבימו לדאות . ואמר הבינו לשון ציווי כי בזה נתן טעם שכלי אל אמריו . כי אם הוא עור לדעתו אז נפשו כוספה ליהבית ולראות . אז בין רגלי ה' ונמו שעיר בנפשו עור מדרינת עור . כן כלתת נפשו להיות נשוף بعد האשנב ויצין ויביט ויבקש חכמה בכל עוז והמבקש חכמה ימצאה . אבל מי שהוא המבון וידע הכל לדעתו . לא יביט עור לראות היטוב כי כבר הוא הרואה . ואמר בביאור דבריו ,,מי עור כ"א עברדי" לבל החשוב כי הוא פחדות ערך אם אמר עור אנכי אני יורע לא כן . כי מי הוא יותר במדרינת עור כמו עבדי . שבמה שמשין יותר נודע ערך היוצר מכיר הוא מך ערכו מה שנפשו חסר עוד עצם השנה נודלו ית' . כמו שביקש אדון הגבאים ,,הריאני נא את בבודך" כי שער בנפשו מה שחרר לו עוד מהשיג תכליות בכוחו ית' . אבל מי שאינו עור לדעתו ונשען על שכלו איינו עבר ה' ולא יהי משולם רק מלא חסרון . כי כמו שיש חסרון לכל נשם שחרי כל נשמי אנו שלם . כן לכל שכלה המשותף עם הנשם יש בו העדר השליות . כמו שטענו גנולי הפלסופים אשר הלאו אחר שכלה לבר . ע"כ מזימה תשמור עלייך אם בעקבות התורה תלך . וויש ,,ראות רבות ולא תשמור" אם התנסנא בלבך כי ראות רבות לך או לא תשמור מצות ה' . פקוות איזונים תתחשב אז לא תשמע בקול ה' עוד . כי קוצר דעתך וdone לך ישאיר לך בדרך עקש ופתלתו . וטסמים הכתוב ,,חפץ ל�ען צדקה וננו" ירצה אולי תשאל למה עשה הבורא ? ת' את האדם בעל חסרון בשכלו מביל אשר יבוא האדם בדעתו אל בחינת הצעק . ולמה לא עשו שלם בדעתו ? ובאה המענה כי ה' חפץ לם צדקה נגיד דת הרורה ויאדריך להשכל . שאמ' ה' השכל בעצם שלם בכל בליך פנים א'ך לא ה' יכול בירוא לך בדרך עקש והיה כמכורה מטבח השכל ולא בע בחירה ולא ראו ? שבר וונש . אבל באחד הרשותה רק תורה יאדיר השכל . וקנין השליות אז תחיה כמלך ה' צבאות ותחיה בוגNUM ה' לנצח סלה :

פרק ב' עד הנה ברנו מענה משפט השכל לערף הקבלה והתקורת באמונה טבעית . עתה נשית פניו לברך משפט הדת . חוקים
ומשפטים אשר למעלה משכל אנושי :

א הדת ! הוא נקרא דת . אם הוא שוה לכל נפש יהד כסיל ובעד . חכם ונבון . כעם ככהן נבר מרעת עם חכם הראשונים משפט אחד למו . ואמנם אם הדת נתלה בשכל הגוני ובחינת הקיימים מושכים טופתים יגבייו פרטני מעשה . אז איננה דת כי איננה שוה לכל נפש אבל תחתך לאלהפים דמות . כי לכל איש שכלי מיוחד זה יגוזרו לו שכלו בכחה וזה בכחה . א'ך לך אחד דת מיוחד כפי אשר תשיאנו רוח משפט שכלו . ועור כי אין זה דת אלקים רק דת אנושי . כפי אשר ידרוש לו רוח מבינו . ולא רוח אלקים ינהלו למתה נקרא דת ? ואם משפט מלך בשור ודם ישמור השווי לבני ישנה עפ"י שכלה עמו ועכדיו . אף כי דת אלקים לא ישנה מצד מיעוט שכלה אנושי להשינו . והעובר חוק המלך ענוש יונש . ולא יתנצל בדורות שכלו על טעם החוק כי

פתח תרדעת פרק ב

אם המכחו השופט כחוק הטען. אכן כל בעל דת ישמר משפטיה וחוקותיה אם לא ישינויו שכלי אגושתו, וום יהשוב לבבו הלא יודת כי איש כי שוכן אלקי גבוח ונשי מאור נעללה ונברל טן שכלי אנושי. ואיך ייוו שכלי קרון מחומר לשופט על שכלי עשוותה? ולהביא מופתים והקשים טן שכלי אל למעלה טן שכלי? הלא ברורא ה指挥部 חוק ונכול שם לכל טונ וממן מטיני השכליים. ד"ט הבהירה לא תבין רק הטוב והרע אשר לנדר עינה ההפרד והמורע אשר לעומתה ואשר התעיף עינה בו לא תדע. כי חוק ונכול הוא לה עד פה התבוא בדעך. החווות וכמה מן העופות יגעוו במרינות שכלים מעט יותר מבהמות ארץ. ואמנם גם להם דוחם נבול מה יבינו. לא יעבור חוק הטבע ולא יחברו להם מדע וולת אשר הטבע בהם נתן הטבע יתעלה. האדם לו מעלה יתרה. ברוחב בינו יבחר אל כל אשר ינלהו רעינוו. פיזע ענן אור שכלו בעומק זברום בשםים ממועל ובארץ מתחת. ואמנם בהיות גם הוא משופף אל החומר בעל נבול נט לו חוק ונכול עד היכן שכלי ינייע. וכרחוק שכלי האדם מן שכלי הבהירה בן רחוק שכלי אלקי משבל האדם ובאזור „כגבות שמים מרין בן נבחו דרכי מרכיכם“. זאיך א'ב האמר להעלות במזוני שכלי אנושי מעשה?

ב' וכי האמר בלבך מה יתרון לך מכם הכספי? אם מקרה אחר יקרנו? כתעשה הכספי בלי תבונות יפעל פעלהו בן גם אני יקרני? א'ב' למה נתן אלקים חלמה ושכל בלבני? על זה אשיב אמריו לך כשם שרבר נוק ינייע אם רק לפ' היקש הנינוי ישמור הדת. בן רב התועלת אם לפ' הדת ישן משפט השכל. ויהקו וידרשו בכל עז ותעצומות עד מקום שיד שכלי מוגעת. להבין שראשי הדת והאמונה על מכונה חוקים ומשפטים יחרו. כי לא במאסר הביאן הדת ולא בנחותיהם הנישך להיות כסום כפדר אין הבן. לא בן אחי! לא אסוך הדת רק אם הנסה בשכלך את המעשה אשר תעשה. אם תחדל לשמור מצות ה' עד גנורתו שכליך? היה לא תהיה כי או איןך בעל דת אלקים לך בעל דת שכלי אנושי באמור. וגם נכוון אתה למוסדי רג'ל אם עד חכליות שדי לא יגיעו שכליך. אבל כה העשה אחי! בתרום תזרוק כפ' רג'ל לבודה בגין אלקים לאכול מפרי התבונות. הנמור בדעך. הדת אשר קיבלו אבותינו מהר סני אותו אשמור אף אם לא יבינהו שכלי. ולא חכתי יעשני חפשי מהחת המצוות ומן שם אזהרה קלה טאותותיה. ותהי לי נשוי לפוליטה לבוא בטה לפנ' יוצריך וקוני. רק זאת עשה לשלווח הייצ' רעינוו להסביר כל מעשה אלקים והדת במזוני השכל. אולי אוכל להשיג כלו או רובו או קצטו בדרך בחינת הדעת. אם כה תעשה אז מה נימות חלקך ומה יפה נורליך. כי אם החפשנה במתמנים ברוב כום לחשין אוצרות הטעונים אז תבין יראה ה' ותבוא עד תכונתו. כי הדת אלקים היישר על איוה דרך ישובן אוור. ובה תשוב תופיע תוזיר כוורת הרקיע סלה:

ג' ואם תשאל מה תועלה בחקירה אם לא אלך אחיה? רק בדרך הדת? תועליות רבות יפעלו ברעינוך. אחד מבני חקירה העמודנה בראשי משעך על מקום כל הנזק. כי אם רוח כל נסופה בשראשי אילן היה מתר עקרחו זיהפהבו לך שרשוי ווונקותיו לא תפתרנה. כי רק מצות אנשים מלודרה שתו אמונה יסודהו. ורבאו בין מלומדי מלומדי ללחמה ללחום את מושל ביראת אלקים וברוח שפתם יקומו תהיפות וירוחם בחוץ שהוט לשובם ננד האמת והאמונה. או יתעקרו יסודותיו ערנו ערו כל אשיותו עד ירכתי שאלו יגיעו. כי עה הנה אהבת חזנאל תלמלחו ואל

פתח הדעת פרק ב'

ואל אצ"י המודיעם והבחינות לא שלח ידו. באלה מימי לא נסח ופתאום יצאו למלחמה גנוו במלחמות לשון ושם שכ' נמהר ועצת נפתלה וכלי קרב אין עמו ערוך אתם מלתחה ואין מענה בפיו. אז הפקחנה עינוי ויאמר ראיתי אוור וירדתה לבבו שער הנה בחושך הילתי. לא כן אם מנעוויו הורגנל לאחוני חרב. פיטיות בידיו ולידוע מה ישיב לאפיקורוס. אז ישיבת אויב ומתקנס ובאים רם „ודע מה שתשים בלאפיקורוס“ וע"ז אמר הנביא: „וְתוֹדֵי יְרָאֶה אֹתָם מִצּוֹת אֲנָשִׁים מַלְמָדָה“ (ישעה כ"ט) כי ע"ז למדנו גם עשות הארץ בעניינו ה' לעזוב את תורתו. כמו שהמצוות בא בלאטוד וחרגנל מן הטוב בין הרע יבוא מהרגנל מן הרעים. לא כן אם חקור בשכלו ולבבו יבין במופת חזק את אשר קיבל מאבותינו. אפלו כל ההורחות גושבות בו לא יזינוו ממקומו. כי הוא תקווע במקומם נאמן אשר המציא בעומק שכלו ורוחב בינו. החכמה העוז לבבו יותר מעשרה שליטים — . ויהי דבוק באלאקים חיים בלב ונפש. יבוא בו עצם הבהיר והחדרה לעשות רצון קונו בנפש חפיצה. כל חמותה העולם כאפס ואין יהיו נגדי מוצאות ה' אשר חקרו גם שכלו. ויראת התהוותה על פניו יהלום בפראדו בשמחה רוחו התהוותה הזוכה וברורה. להיותו בנועם זה געימות בימינו נצח. שניית אם התבוננות פניו ירניל את דעתו לעשות הכל עפ"י חיקורת השכל וכלה דרכיו יוכנו. אז לא ינקש בפח היוצר בפרטי הדת והמוראות המגנווות אשר הרגנל במ מנווער ונעשה בו טבע לכלי משחית. אף אם הוא בעל אמונה ובעל דת האלצחו יצרו לטירות פחותות או לתאות מטעבות. אז לחרמתה הבהיר או נאה וקנאה ותאה אשר אהבת הרגנל יעשה לו כתהיר. לא כן אם רק לפ"י רגניל השכל יתלהך לא יעשת דבר גדול או קטן. כי אם שקל בפלס המאונינים אם השכל והאמת יסכים לנפש מכל החוץ. אז בנקל יודה עקש ופתלתו. כי חיקורת השכל יותר תעוז לנפש מכל טלחמת טבע החומר המושל בקרבו. ויקוים בו „כל דרכיך יוכנו“ (בכל דרכיך דעהו). כל פרטיו מעשיו יביא אל כור בחינת השכל אשר יגבור על טבע החומר נקרוא „תיך שיש בו דעה“ וע"ז אמרו: „כל השם אורחותיו זוכה ויראה בישועתו של הקב"ה“ כי אורחות היהים יפלס במאוגני השכל יוכנו כל מעשיו. אז יזכה שיוישיעו הקב"ה לראות האמת:

ו' וזהדרים אשר אמרנו עמוסים בדברי החכמים „ופניתי אני לראות חכמתה והוילות וסבלות כי מה האדם שיבוא אחריו חמלך את אשר כבר עשווהו: וראיתי אני שיש יתרון לחכמתה מן הסבלות כיתרון האור מן החושך“. (קהלת ב' יב) פ"י כאשר שמתי עין השקפתיו לראות יתרון לחכמתה מן הסבלות הלאימה במאוגנים ישאו יחד אחריו שאין להשען על השכל ולידך במענוויה. א"כ מה adam בשכלו לבודא איזה הטלך אשר כבר עשווהו חזק ולא יעברו נבלו. ובאה המענה וראיתי שיש יתרון לחכמתה מן היתרון לעשונה ואור לו. אשר ישליך על מעשיהם אשר יעשה ואז כל דרכיו מצליים ומשכליים. ואנמנם למי יבוא נורל תועלה מן האור למי שעיניו פקוחות לראות אבל מי שעוצם עינוי מלהראות מה יתרון לו. מן האור. זו"ש „חכם עינוי בראשו“ לראות הכל במוועדות ודעת עפ"י ראיית השכל ואור לו. אבל „חכמי בחושך חולך“ עינוי סגורות מלהשקייף על מעשיהם. א"כ כחשיכה באורה משפט אדר למו והבין: וכן אמר הacobם „בני ונו' שטוד-מצותי והיה ותורתני באראשון עניך וגוי: אמר לתוכמתה אתה את ומרע לבינה תקרה: לשבך מאשה זורה מנבריה אמרה דהה' קהה' ימשפי ו). הנה תחילה הוזיר על מצוה ותורה והורת. אחר זה אמר לך ברית יתד

עם החבמה „אמור לחייב אחות את“ וכן אל תאמר כי הבינה להבין מדרענן ושכלך יסובב גירעון אל הדת לא כן. רק נס לבינה מושע ואוהב נאמן תקרא ואל תאמר טה יויעיל לי החבמה אם רק הדת אשטור עז אמר „לשمرך טאהר אורת אשר אמריה ההליקה“ והוא משל אל הבא לסתות בחלותך לשון דברי מינות אורות נלווז ועקלאון. הלא חכמתך העמוד לך לחתוק ננדו בכלי קרב יחיזיך מפה יקוש :

מענה השבל.

ה ויען השבל אל הדת. ראה אתה אומר אפי העל את רעיוןך במדעת וחכמתה לחשיך הדת ולחייבים יחד עמה. אתה אמרת מצאתך חן בענין... כי החבמה העוז לבב יותר מעשרה שליטים“ ועתה אולי ימשכני שכלי ננד הדת הלא חאספיני מלטשון אחר השבל רק אחויק בכל עז בדת אף אם הוא למעלה משכלי. ואיה חסידך הראשונים אשר אמרת „הוטב אטיב עמק ייחד“ ופתואם תאמר לי „גוי נורך והשליכי השבל ורחק הלאה אל תגע בו כי פן הראה ברע אשר ימצואך“ בעיבך הדת חלייה! ואיה אפוא אהבתך וחברתך עמי? חן ירעתי כי קטנותי מכל החסדים אשר עשית עמדני אドוני הדת! כי רביהם הלאים הפליה הפלסופי. הנה אשר הלאו אחר שכטם בלבד דוחו ולא יכלו קום. אבני נגה יסובבוני גם אני כמעט שכנה דומה נפשי. פוליך הדת והקבלה הצלוני מרדת שאול. ויווני (הדת) ויאמר לי יתמןך דברי לך שטר מצווי ותיה (ואהר זה) קגה חכמה קנה בינה (אר עכ"ז) אל תשכח „ואל תת מאמרי פ"י“ (משלוי ד') ואמרת : יראה ה' אלטיך רעה אמונה בלו תנסה את ה'. כי אם תננסי עשר פעמים ולא תשטע בקולי ורביצה לך האלה הנזכורה בספר הדת. עיב עדני גפשן פנה בי ותהי נורך شأنך אהליך בטח. תוכוא בכלה עליי קבר ותרשן נפשך עונגע נצח לחוות בנועם ה'. ראה אמריך כי געטו אונדרם ערעה לרווחי כי אוות חיים הורותני הדת! בלכתי עמק לך יצרו צער תחת. אבני נגה לא יבעתוני כי כבר העידו על אמתיך המופתים הנוראים הנגדלים אשר טעוים ועד עולם לא געשה כמותם ואליך יסכימו כל מאמיגי תבל כולם שתו יסודו אמונתם עליך. גם אדרום וישראל עידון צדק. (וכאשר יבוא אציגינו במאמר השביעי תורה מן השמים באורך וברוחב) בצל כנפי יהסין ומפריך יאכז. ועתה אם נא מצאת חן בענין הדת! וזאת חסרך עוד אשר תעשה עמי הלא הרשות נתונה לי לשלחך רצוצים חופשי. חצי הריעונים אשר נתחים בבית הכלא. אפרחה לטען תלכנת ללקות אורות השכלוי והמדעים אשר ימצאו נע ונד ילבו בארץ לקושך קש ללבון לבנים לוחמת בנין החבמה והבינה. ועתה פן יקרני אסון והוריון את שיבת גפשי לשלואל על בן עצך תרביני איכבה ירעשו איכבה ירביצו אם יעמיקו בתבונת לזכור מזוזות פתיחי הדת לכל ימotto פעמיה אם רעיוןיה ננדו את הדת? השיבת לי שwon ישען :

מענה הדת.

? ויען הדת ויאמר : התบท חסדר עמיACHI השבל! אשר עצתי תדרוש בזאת אדע בטח כי לא תזובני ולא התפוש אורח החיים. ועתה אתן לפניך איזה

פתחה הדרעת פרק ב

10

איויה כללים ולימודים אשר יהיו גך למחפה ולמסתור מזורם וטמתר נלי הימן לא שטפון. משאותם לא תפחד ואיתם לא יבחוך :

כלל א. ראשית דבר דע בני שיש הפרש בין למעלה מן השכל לבין גדר השכל. (כפי אשר ביארו החוקרים הרמב"ם בט"נ והעקרין מאמר א' פג"ב) כי הנמנעות שתי מיניהם יש נמנעות מצד עצם ויש נמנעות מצד הטבע. הנמנעות מצד עצם הם אשר בלתי אפשר לציר מציאות אותו נדול דרך ממש ירווע שהחכלה נדול מן החלק הבא ממנה וקוטר המושב עמו מקיף אותו נדול מצלעו : ואם יאמר לך אדם הפכו שוחליך נדול מן הכליל והצלע נדול מן הקוטר. תדע שזה שקר מוחלט. ואפי' יאמר לך השם יתעלת אשך כל יכול הוא עשוות טן השקר אמת . כמו שלא יתואר שהוא יכול לברוא אחר רומה לך מכך צד . שבחרכו ייחי' האחד עליה והשני עילו ולא יציר בשם פנים היוו בורא בטחו שהרוי הוא נברא ממנו (וכן שמו אחד שלש ושלא אחד אין ביכולת השם כי אם הוא שלש אחד ואם הוא עצם אחד אין מתחלק לשלה נפרדים ואם יופרדו אינם אחד) ועל כיוצא באלו אי אפשר שתובoa האמונה בו כי נמנע בעצם . אבל הנמנעות בINUו אינן נמנעות רק בкорא . כמו תחית המתמים והמציא איש יושב ארבעים יום וליל ללא אכילה ושתיה . ובטמי השני הוא מן הנמנעות אפשר שתובoa האמונה בו . שאין זה נגד השכל כמו הנמנע בעצם רק למעלה מן השכל וננו הטבע הוא וזה . ואפשר לשכל לציר מציאותו מפאת בורא הטבע שיובל גם לשונות חטבע . על כן תפול האמונה בו עיי' מופתים אמר' ים (אשר להבחש המופת הוא נגר השכל ולהאמון עפ"י המופת הוא למעלה מן השכל) וכל שכן אם יעד עליו הנסיך אף שאין השכל יודע סבתו . כמו טשיכת אבן המאנגעט את הברול' שלא יוכל השכל לחת טיביה למיציאותו ואמנם אחר שנתאמת בנסיך יציר מציאותו אף שהוא למעלה מן השכל . וכן מה שעיר החוש מן הנגליות בתרחית המתמים עיי' אלישע בחיו ובמותו ובכלכלו שש מאות אלף במדבר מ' שנה אשר גודע ומפורס לכל שבתאי אפשר לכל מפאת הטבע רק ביכולת הבורא . על כל כיוצא באלה תבוא האמונה בעלי התגנויות השכל רק למעלה מן השכל . ואחריו כי בן הודיע הנה הוא לך לחותמת ברול ולמברץ להציג הריעוניות משינויים . כי בלתי אפשר לכל שינוי רעוני שכלי היישר את הדת כי כל התורה כולה וכל יסורי אמונה היה לא תמצאה בהם טامة אשר ייחי' מן חיק הנמנעות בעצם או נגד השכל . רק נמנעות בטבע ולמעלה מן השכל וזה לעד נאמן שהוא עניין לך כי אשר למעלה משכל האדם

וחדבריהם האלה מפורשים ממש בדברי החכם (משלי ד) ,,שמעו בניהם מוסר אב" הוא הקבלה הבא מאב אל הבן ואח"כ ,,והקשיבו לדעת בינה" ,,בי' לך טוב נתתי לך" הלקח טוב להשכיל ואין בו דבר המנוגן לבינה. ע"כ ,תורתך אל תעוזבו" שניהם יתוו ירובקו .,,שמור מצותיך" ואח"כ ,,קנה חכמה" ,,אל תעובייה" כי לא תנדר הדת רק ,,תתן לראשך לויות חן" . לוייה הוא לשון דבוק וחבור הלויה והדבוק ייחי' ייחן ,,עטרת הפארה תמנגן" ואמר ,,שמע בני וכח אטדי" שאינם כלל ננד השכל ,,בדרכך חכמה חורתך הורכתך במעגלי יושר" כל מה שהורתך משתווה הכל עם דרך החכמה כולה במעגלי יושר ואין בכלל הדת שם דבר ניגוד לשכל . בחכמה ובshall הישר התמצא נ"ב כל האמונה בינויה רבבה . אך תפוחה מן הכלל עז' וע'

פתח הדעת פרק ב

ו 11

ועל' פי הדת „בלבך לא יוצר צערך ונוי לא חכשך“ רק זאת איזורך „באורות רשותים אל-תבוא“ כי מהו יוליכך בדרכך עקש ופתתלו :
 נל' ב. ואף במחשבה „ואל תאשר בדרך הרים“. „פרעהו אל תüber בו“ ר' ל' הגם כי הורותיך לחקת דרכך הרע על כור הבחינה לדרכו אטמן אל תחוך אותו בלבך רק „פרעהו“ לזכור השיחתו וסתור בנינו . וכטו שענבר אקס „כי יחתמך ללבבי וכליותי אשתחנו“ (תהלים ע"ג) רצתה כאשר בא שטח חיטין וריעון רע בללבבי מיד לכליותי אשתחנו אשנן את הבלויות שהן היועצות למצוא עצה להשיבות מין הלב כל און . ואמר עוד שם „ואני בער ולא אדרע“ פ' פעמים אני בער ולא אדע למצוא עצה גנד הזימה רעה . ואטמן „ואני תמיד עפיך אחות ביד ימני“ עבר שאני תמיד שרצוני לבוא אל אמיינך ואפייו בעוד שלא אבין לא אוף מהיות תמיד עפיך . ע' נט אהה אחות ביד ימני להביה דרכ' היטין והאמת לננד עיני , בעצחן תחנני אתה תה' לי ליוועץ לבוא אל האמת ולהעביר רעה מלבי , כי תהה רוחך יאבדו“ רק החקוקים מפרק אשר התיצבו בדרך לא טוב כי תאנה נפשם להיות חופשי מן המצוות . רק לעבור את התאהה ולרכבת בנתיבותיה . ע' המה החקוקים טפרק יאבדו „ואני קרבת אליהם לי טוב“ כיו' שקרחך טוב לי ע' אתה מחסית להלויinci בדרך אמת וצדך . ויל' וזה מסיים הכם (משל' שם) „שתח טעלוי ועbor“ ואל תחויק בו כמ' ש „ואל האשר“ שאוא חיזוק . ביאר עוד דברים הלאו עד מבל' משמר נצור לבך כי ממננו תוכאות חיים ושם ד' כ' ב') יותר מכל משמר שבועלם תנזר לבך מן מחשבה רעה שהרי מן הלב תוכאות חיים :

פרק ג'. א זואידיה לי עדים נאמנים מן גדרלי הפלסופים על דרכיו . כי יעדתי קרא המשכיב! כי עוד לא תנקני מרבות בשאלת עלי איך את השכל אסורה בזוקים לנטוה רך על צד ימני ונשייה צד שמאל עברי מן הלב . א' כי איך יתברר לו האמת אם אין שני הרכבים חופשיים לפניו ? ע' אמר ר' דעה שפטיה ברור מלהו ונם יוסר בזה הטעוכה הנדולא אשר התעוור בה החכם הנדול מהיר השכל מוה' שפואל רניו בספרו הנחות התרבות והפילוסופיה (טאמר נ' פרק א) וכיה ידבר שמה „הן אמת שהאטונה דיא יסוד הצלחת האדם ואמ-חנתק מסורתיה היהי“ בני אדם מנשימים בצחורים כבנשף . ולא ידעו במה יכשלו . וכמאמ' דוד ע'ה דרך אמונה בחדרתי (תהלים ק' ט') אבל בענין החזיב והצוווי להאמין ייש בלבוכו דברים . לפי השקפה ראשונה ידמה שלא היכן בשנים אופן לצאות על האדם להאמין בכך או בכך שהרי האמונה נסודה על המטעמים והטעופים . וממ' ג' אם המטעמים חזקים בתבוא האמונה מעצמתו בליך צוויי . ואם המטעמים חזקים לא תציגיר האמונה בלבד אפלו יבואו עליה אלך צווים . כי איך יקבל האדם אמת מה שדרתו נזורת עליו שקר ? ואך אם בפי יאמר אני מאמין הלא יתגונף את עצמו ? ואיך יהיה לפני אמת לשן חנופה ושפט שקר ? ונם הגסון מעד שא' לחריה שום אדם על ההאמנה ואך אם איפורו בנהושטיים ויכאייבו זה בכל' מני יסורין לא נוכל לתריבור לבוכו כל' עוד שלא יתבררו לו המופתים . ע' לראי לומד שאין אמונה נסלתת תחת הצווי . יש חיזוק לסבירה זו מהתורה עצמה שלא אמרה האמן ישראלי רק שמע ישראל וירעת חיים וחשבות וגנו . אטמן יפי זה תגבר עליך טענה האחות שברך זה נעבור את רוח האמונה מן הארץ . ולשוא הוזהרונו המורדים „מצאה להאמין וכו' (סמן מ' ג') ? לכן רב' אומר לי לאשר ולקיים החזיב להאמין שאין החזוב נופל על הטבל

פתח ח' דעת פרק ג'

תשכל רך על הרצון שישתור לחשתחש בכל האמצעי המבוקאים אותו אל האמונה וירחיק המונעים ממנה שצורך לטרוח בכך פאצץ כהו כדי שייעלו בידו המופתים שעלייהם יבנה אמתנותו ולחשוב עלייהן זמן הרבה ולשטווע דברי החכמים הטובלים אראו אל האמונה. ושתהיה לו תשובה נדוללה לטזוא האמת והאמתונה ואו ברי' ספק ימצאהנה ונם יסיד המונעים הן התאות הנגנויות כי השקו עבון לא יהשוך באמותיו. הן הנאות כי המתגנאה על דקות שכלו יהשוב לפצעיהם שאין כבויו להאמין מה שקבלו החטון רק בקשת החידוש כבוריו ושאר פיתויי היצר. נם יריחיק טהאפיקורוסים ופערויים הגם שלבוקש האמת צרך לחביב כל המטעות ט'יט אין זיה' חPsiי מן המכשולים. ונם צורך להיות בעל שכל נדרש שלא יכול באחת המטעות זמי' יען פניו לסמן על בינו עד שלא יהיה עלו' להשנה? ע'ב כל עוד שהתבוננות מתלהחות בקרבו יריחיק מן הפוקרים פן יונה אחירותם בהיותם טבע תלב' נושא הרעה אל הרעה. הרי לך שיש חיבור להאמין על הדרך שפירשת' עד כאן הלקוח מלשונו הייך', הגם כי נבונה דבר ומשתזה בטקצת עם דרכינו תני'. אך לא הסיר הסבוכה כולה שאין זה קרי' מצוה על האמונה רק השתרלות להאמין זכי' השתרלות הוא בספק אם יוועל ההשתדרות והחיבור לא' יתכן בו ספק? ואין תחוב עם ההשתדרות בנישא אחר?

וזרנה אצינה לפניך ראיות הנכוות לדריכינו אשר כתב „אם מעודי אהבת את החקירה העמוקה ועוד היום יקרה לי חכמה מה שאחד המבעם מואדו. ונפשי יודעת כי טופתיה באmittelויות הנצחיות המכחה חזקות וקיימות כטופתי חכמה ההנדסה בכל זאת לא מפני לבך אני חי! יקומו הקמים ייחמו כי ירועישו האנשים אשר עליהם הטעעה חקירתי. יגבירו עלי חילים ויפרנקו כל הקדימות יפיו כל בניי שכלי בירדי לא יוכלו קום. בכל זאת לא יסירו מלביי אף שמן מני האmittelויות. ואמון כי כלמו נכונות וקיימים עד עולם" עכ'ל התהוו הרי לפניך שזה האיש קיים מצות אמונה הנם כי חקן נдол כוה הי' לו לסמן על חקירותיו ועומק שכלי. עכ'ז אמר שנם אם יפיו כל בניי שכלי ולא יהיה לו שום מופת עם כל זה לא יסור מאמוני עפ'י הרה. וככ' בספריו מודעך שחר דף כסג „בכל עת אשר רואה אני שדרישותי ובוואני גנות קצת מארחה מישור מוד קמתי ועמדו רומים ברעוניו ואתחפש להישערני" עכ'ל הרי לפניך כי כל איש אמונים יוצרך לשמוד טהרתו הלב. ולzechצ'את הרעונים מכל אורח רע. ולא המשתדרות הנפלאל לבך יוציאנו מידי עון הרהור הלב. רק צרך שישכבים בדעתו אני מאמין אל הרה שאפי' כל דטופתים מן החקירה ודרישות יהדען לא יהדע אמתונת הדת מלבי. וכאשר יתחוך זה מאד בלבו או יוכל לשלוות הרעונים חPsiי לחקר ולודרוש לדיע בידעה נמורה את האmittelויות הנצחיות. הנה הבאתך ראשונה את פרוי חכמה החומרן עבור כי קמו כת חוצה אשר יקרו חPsiי לרועין" (פרימ'יסטן) ולא יאמינו לתקירם הקרים נט' הראיתך נדול האחדרנים אשר דבריו חן הוצקן בעני' החדרים:

ועתת אביה ראיות מן הקרים. זיל הרכמכ'ם הא' ע'א פ'יב „ולא עכ'ום ניכר הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה אלא כל מהשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקרי התורה מוחדרים אנו שלא להעלotta על גבנו ולא גסיהם דעתינו לך' ונכח ונטשך אחר הרהוריו הלב מפני שרענותו של אדם קדרה ולא

פתח ח' הדעת פרק ג'

כג. הודיעות יכולין להשיג האמת על בוריו ואם ימשך האדם אחר מחשבת פניו מהריב העולם ל��זר דעתו ועל עניין זה הזירה תורה ולא התווך אחריו לבבכם ואחריו עיניכם כלומר לא ימשך כל א' אחר דעתו וידמה שהמחלוקת משלנת האמת עכ"ל שם. וכ"כ הראב"ע בפ' ואthonן (דברים ח ט") "ורבים אומרים כי אין שעון במחשבת הלב ואין עלייהם שבר ועונש. ויש ראיות רבות להשיב עלייהן ולא אאריך רק אראה להם. "ילב חורש מחשבת און". "הטיבות כי הי' עם לבך", "ולישרי לבבותם" ומה שאמור בסוף. "בפיך ובלבך לעשותו" ועיקר כל המצוות לישר הלב והמיד ושהוגן יוכיחו עכ"ל וכן מעיד המקרא שהbabati לעיל אוט ו' טנ"ל משמר נצור לבך וכו'. וביארתי בזה פסוק נפלא באובי (ג"א ב") "ריפת במרת לבבי ותשיק ידי לפי": נם הוא עון פליי. כי בחשטי לאל ממעל. ר' יש נפותים להזרר לבכם וחושבי חרי שמתי יד לפפי מלדרבר און ואין בירוי און על מחשבת הלב. אבל אכני פא כן עשית כי נם זה ידעתך שהוא עון פליי כאשר כחשטי לאל ממעל. ומלה אם שבסמור לו נטש אחריו ושיערו: אם נפתחה לבבי במרת ושתמי יד לפה. הרוי לפניך שהזרר הלב הוא ג'ב עון פליי. וכן אחז"ל:

"הרתווי עבירה קשו מעבורה" (יומא כ"ט):
ב) ואבינה במקרא עוד בפ' נצבים אשר הוא קשיי הבנה מאוד ולפי הבנתי בו הוא ראיי מפורשת לדרכינו, פן יש בכך שרש פרה ראש ולוונה: והי' בשמעו את דברי האלה הוזאת והתברך בלבבו לאמר שלום היה ל' כי בשידרות לבוי אלך למן ספות הרוח את הצמאה: לא יאהה ה' סלוח לך" (דברים כ"ט י") ואין טובן כל אך יתברך בלבבו שלום יה' לו כאשר בשירותך לבו לך ולא יפחד מן האלה? ואם לא יאמן בליך באלה יה' לו לומר אם לא יאמן לדברי האלה ורביצה בו? נם מה למן ספות הרוח את הצמאה? ולדרךנו יובן כי ודאי יאמין וישמע החיטב דברי האלה אך יחשוב בלבבו בזה לא יחשוב לך עון. אם אלך בשירותך וראיית הלב לך לחקור מדריך השכל. אם הדת אמת או לא לא אשרשנו מקרב הלב כי הלב חופשי הוא לדרכך ולידך בשכלו. ומה פשע היה לי אם שכלי בן הבין. וזה שלום יה' לי כאשר בשירותך וראיית הלב אני דחוק ואף ששמע דברי האלה יחשוב אין לי חטא טה על אשר ישור לך ושכלי. ולמה עצור את השכל בטමורות להשיבות נתיתו המתננד אל התורה. וובאו לתוך נ'ך אחר עברורה זורת שרש פרה ראש ולענה שיפרה וירבה מחשבתו תרעה ראש ולענה או כהומה זהה דרך עקש ומחלתו. ואמר דכתוב עם שכלי לדבר "למן ספות הרוח את הצמאה" כי נפש השכלי תקרה רוח כי אינה תאייבת אל המותרות הגופניות והנפש החמרי תקרו צמא. כי תאוה לעיניה המדי ולא יספיק לה צאן ובקר אשר ישחת לה כי תשתקק חמד וצמא למותרות. כאמור, צייר אוכל לשבע נפשו ובطن רשעים תחתר" כי הצדייק יבקש רק השובע אם טעם ואם הרבה יאכל. והרשע יחסר לו הבטן וצר לו אם תשבע נפשו ואין לו שבע כל לטאותו. והנה שכלי האדם העומד במישור לעולם יכול לבוא אך האמת והאמתונה. רק כה השפט אשר בקרוב הלב לגנות השכל אתה ana והא יוליכו לגנות אל צד הנרצה לו. ואם הוא מעודת אל התאות אשר הוא בטבע כל איש אדרתך בכל עת אשר אין פחד אלקים לנויד עינוי. או תלוכתו תאוותך לגנותות אחר דרך הרע טפה את השכל ליפול בראשת הטעות. ולהאחו בספק העיר אשר יצמיה חזה ודרדר ראש וגונן ואו לא יבוא כל אל האמת. לא כן אמר נגד נתית משפט רצון התאות ילחום ביראת הש"י. איתתו חבעתהו מפחד הדוד

פתח הדעת פרק ג'

נאנו. יישן שכלו להעיבר רעה מבשרו אז יטס במשקל ארצה לחיים ולא יחי גנשיה נגד האמת הילאה. אדרבה בזזה יהי' מאזנים למשפט עדק ואמת כי די לנו אם ייאת שדי יהי' משקל שווה עם חומר הנם והעbor אשר באבן ועופרת וכמשא כבד יכבד. ובזזה הומורה תלונת השואל אשר בנטוי לצד ימינו וממע האמת אדרבה בזזה יהי' משקל האמת על נכוון ולזה רומה תורה הקדושה במלות קצורות שיבין המשכלי רוחascal „למען ספות הרוח את הצמאה“ פ' כי תפפה נפש השכל שהוא הרוח עם הצמאה שהיא נפש החומר (ומלת ספות כמו פן הספה בעין העיר) והצמאה תכבד מאזני המשקל עד שהרות הספה ותהי לאפס ואין... ואחריו הודיעו טעם השכל רוחascal „למען העונש הדתי„ לא יאהה ה' סלוח לו עלי כי חורש לבו מוחשבת זר ונפתול... ורביצה בו כל האלהה... ואמר עוד כי הרוח עבירה קשה טבעירה והוא נרשך בלבו עד אשר ישביות עוד אחרים להישיר להם דרכו הרעה ע' מתחלה והברילו וגוי ואח' אמר דוד האחרון בנייכם אשר יקומו ונ' כי יודה תורה לפוך תכליות מחשבה רעה כי תועטם לכל בני הרור עד שריפת כל ארץ והבן. ומסיים שם „הנסתירות לה' אלחינו והנגנות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת“ פ' אל תחבל ברוחך להשען על שכליך לאמור שאתה תבין התעלומות כי באמת הנסתירות לה' אלחינו והוא לבנו יודע כל געלם ורך הנגנות לנו ולבנינו הוא לעשות את כל התורה עפ' הדת אשר הוא ית' הרבה לך נפלאתו. ואנו תשכלי בשכלך ותבין דרכו ה'... וע' אמר ירמיה ע' (ט) „אל יתהלך חכם בחכמו וגו' כי אם בזאת יתהלך המתהלך השובל וידוע אוטי“ פ' אל יתהלך בלבו על חכמו של עצמו כי היא ודאי לא תבאונו אל שלימות החכמה מכל צד. כאשר טעו גורי הפלוטופים זה בכחה וזה בכחה. אמגמ בדת תורהינו באנו אל שכם אמיית ושלם בלי נפתול. כי לא דבר אחד נגד בינת השכל ע' בזאת יתהלך השובל וידוע אוטי. השכל מהדק השכל וידוע טרייעת הקבלה והדרת שנייהם יחוו יצדקן כי באלה חפצתי :

ג' עוד כל אפסור לך אשר יהיה לך חומת ברזל להטירך מכל צור מכשול. נך אם ירעך בו ישוב יופיע. הנה כבר הורתיך (כל' א') כי לא תוכל לבוא בחקרות השכל נגד הדת בבירור כי אין הדת מנגד את השכל בשום אופן זהנה א' כי אם יטעוק השכל להשכלה מופתית הדת. עכ' לא תוכל להזכיר בבירור שאין הדת ליליה כי על זה ודאי לא יצדק מופת. אחרי שאין מתנגד להשכל בלא וככל. ולפי זה באשר נבול הבול מלזוק ב빙נתק את מופת הדת. אז יעשה מוה עכ' פ' ספק השקול בדעתק. במזומנים ישאו יתר חלקי הסטור והבונה. ועתה שכול נא במזוני השכל אם פרח ה' לנגן עיניך וכוכב הנצחי יהatte בקרובך התרcen נפשך מן המפק לעבור פי ה' נדוללה או קרמיה? אם עברו חמdet תאזה עוברת מהר וחישת השליך מלא כף נצחת לארוך ימים עולם ועד? חזאת פרוי חתונה? מהה נפשך. אם הדבר אמת ודאי אהורייך טרה כלעגה ואת אין עכ' פ' כאשר יביאך אלקים במשפטע וישאלך איך לא נפל עלייך פחד הספק? האם אימטו לא תבעתק? מה תענה ליום פקודה? על כן נבhalt ונטומתת על הכופרים אשר חכמים המה האיך לא ימלאו רתת וזיע עכ' פ' מפני הספק? נפשם ישליך מנגד באמרום. לא ראנו—ולא ראיינו. ובמה אפוא הצללו את נפשם משאול תחתית? ועל מה תבטח כי לא תפחד מן יום עברה וועם? אם יבಥיך יערך שהשואל בית מגנס לך? והלא על ברוחך אתה נוצר ולטה זה נוצרת? אם עperf ואברון יהיה אחריתך :

וועל

פתח הדעת פרק ג' ח' 15

ועל דרכו זה שמעתי מפרשנים דברי המשורר ,,בינו נא זאת שוכחי אלהי פן אטרוף וואין מציל" (תהלים נ') פ"י אתם הפוקרי אשר שוכחים את אלהי עשויהם. אך לא יראם ..פָן אַטְרוֹפָן וְאֵין מִצְילָן עכ"פ ספק נשאר בכם ובטהה השקתו ויהי' שאנן נוייכם בבוא אל רעויניכם פן אטרוף ומי יציל אתכם אז מידי? עכ"פ שמעתי". ובזה ביארתי דברי אליהו ,,כִּי חֶמֶת וְחַרְוֵן יְהִי עַלְךָ יִסְתַּחַךְ בְּשִׁפְךָ וּרְבָּכָר אֶל יִטְחָךְ" (איוב ל"ז) פ"י כי חמה וחרון יהיו עליך אם ישתחך היצר בספק. כופר אל טחך" (עלקו יפלגנו) כי לא תוכל לברר הפסכו רך ספק לשלום מלת ספק פ"י גם המבادر (עלקו יפלגנו) כי לא תcord לברר הפסכו רך ספק לשלום ישאר בלבך ואיך לא תמלא רתת ווועה מחרדת ארון כל? מן יומן גדור וגורה תחול הארץ כדונן ימסו מפנייך כי בא לשפטות הארץ? — :

חותימת פתח הדעת.

מן האמור בפתח השער הזה אבאר מאמר פלא וזה תוארו: ,,מעשה בעכו"ם אחד שבא לפני שמא" וואיל גירני על מנת שהלמודני כל התורה כשבאני עומד על רגלי אתה דחפו באמת הבניין شبידו, בא לפני הכל גיריה אל דעליך מי ל לחברך לא תעבירך זו היא כל התורה בollowה" ואיך פירושא היה זיל גמור" (שבת ל"א). ויש להפליא א'. הילא זה כמתוווץ' באמתו למדמו רך ברגע עמדו על רגלי אחד. ולמה קבי הכל את לך? הילא אין מקובלין גרים רך אם נתנייר באמת ובתמים? ב'. למה דחפו שמא' באמת הבניין ולא בדבר אחר? נ'. אין כל התורה יהי פירושא על ואחתת לרעך כמוך? (ורשי זיל נדחק בישובו) ואנוגם אם נזוכר ראשונות אשר אמרנו לטענה יתברא כל זה והוא. כל הבא לחזור האמונה מדרך השבל ויאמר לבבו לא אעשה דבר עד יביןנו שכלי או לא יבוא אמון בו ולא יקום בעדרת צדיקים לעולם. כי כל דת אלקים הוא למעלה משבל אנוש ורך לא ננד שכ' אונשי ועוז נאמר לא התנו את ה'. אך אם מתחלה יחויק באמונתו עי' ראוינו גוזל הנוגים והגופאות כאשר הוא מוסכם ומוקובל כל מאמין תבל ואחרי חוווק אמוןתו יחויק בשביו ויבין נפלאות כי ישרים ודרכי ה' גאנוגם כל פקדויו. הפקודים גומלים תחת אמונה — . השבל יתרה באמונה ולא אמונה יתרה בשבל. ואמן הויה אמונה בשבלו אין כאן אמונה רך שכ' — והשבל נאחו באחת הפסבות בין הקוצים וחברקנים והו לשיכים בעוני ערד תחשנה מראות. והנה העכו"ם ההוא אהב אמונה ישראל בכל עוז. אך רצחה לחזור מדרך שבלו חוקות התורה כי ה' חכם וחקרן ולא בינתו חמד לבו. ומיצינו מי שמאין ואינו מאמין נקרא פום. כדכתיב ,,עד מתי אתה פומחים על שתי המופיעים", והעכו"ם הזה מצר אחד נחזר אמונה זו לבבו. ומצד אחד ערד ספק לבבו אויל לא יסכים החוקים אל חקירות שכלו. וזה שאמר במליצאה ולשונו חכמה למדני בעוד אני עומד על רגלי אחד. ועוד שריגן אחד נצב בחוזק אמונה ורגלי השני פומח למעלה לחזור בשבל. וביקש בעדרני במדרינה זו תלמידוני כל התורה כולה למען אחקרנה ועט בן תנייני — שמא' הבין כי נשען אל שכלו ולא לאמונה שת לבו. עכ"פ ,,דחפו באמת הבניין" פ"י שהראה לנו שניין רעוינו בה מת דמיון אמרת והוא קנה המדה אשר יומדי שווי הבניין וכאשר יבנה הבניין והיסור נושא' או יתרם כל הבניין. וכן האמונה הוא יסוד הבניין ותשבל המה עלילות הבניין. ואם הייסוד חזק או יושת עליינו מפעלת גורא אבל אם ,,חשותות יחרטן צדיק מה פעיל" (חזהים י"א). ולא שרחפו חלילה להכחותו כי לא זה דרכך ישר לחכם גדור כשם'ך

דרכוֹת פֶתַח הַדָעַת

רק הבוגה שדרפו את רוח הדעתנו ע"י אמת הבניין שבידינו כי מידה שווה לבניין שבידינו היא, רק האמונה אוצר מהנו וטבלה יושחת הבניין ואחר היסוד יבוא אל המושכויות הנצחיות עד אין קץ. ובשבא אצל היל' הבין שאך עתה במחשבתנו של זה ה' העכו"ם אשר הבהיר בו דעתו ושכלו ישר. רק מפני שיש הפרש בין לטענתה מן השכל ובין נגר השכל (כמו שבתבוננו לעיל פ"ב ו') טה שהוא נגר השכל לא תפלו אמונה בו. רק מה שהוא שתהא לטעה מטה השכל נאות אל דת אלקי. וזה העכו"ם רצה לקבל באחבה מה שתהא לטעה מטה השכל אנושי. רק חשב אולי יהי חוקים לא פובים אשר יהי נגר השכל ואז לא תפלו אמונה בו והבן היל' כוונתו על רג'ל בעוד שפומח בות על סעיף אחר שלא יהי נגר השכל. ומה אמר לו מה רענן סני וכוכ' — זה וראי הוא דבר שכלי וזה הוא ابن בוחן לכלי התורה כי כולה שכלי. זו היא כל התורה פ"ז וזה מחותן של כל התורה כולה שבול ובינה רק יש מהם מובנים ייש שעריכים ליטור שיש בהם שבל עמוק אב"ג נגר השכל לא נמצא בכל התורה. וזה שאמר „ואיריך פירושא זיל גמור“ ר"ג אידך החוקים נמור רק הפירוש וישתוו עם השכל :

זה השער לא מזונה ישרה צדיקים יבואו בו

זהו שמו אשר יקרא השער הזה

סולם הדעת

והוא מדרך ענויים ידבר :

וט' יעלת פעלת כל הצל ילוון כי רג'ל נטלוות אל פרעת צי ילוון וגמג'ב.

מפני עוללים ווונקים יסדה עוז למשע זורדי' וג'. (פסlis מ')

פרק א'. סולם הדעת מוצב ארץיה וראשו מניע השטימה ובני הארץ עולמים ברעת וכנשור עיר קינו על גוף מرمומי קרת ותואמן העולמים בסולם. כי יש טשליכ' אשר יגבה עוף ואותו אשר נהפק תואן כבאו לאחיזו בדעת ידר אל עטקי תחום עד ועכני שאול יבוא כי יטמה מני אורחה היישר ילכט באורחותינו ויאבד את דרכן הרעת ויאחו בסבן חריעין בדרך עקלתון, ועל שניהם קורא הדעת לאמר : „צדיקים ייכו כי ופושעים יכשלו ב". וועל החולקה השניה אמר שלמה ע"ה בחכמו : „יוסף דעת יוסף מבאוב". אבל המשכילים עולמים בסולם הדעת ווא יורדים ועליהם אמר „ודעת אלקיים המכיא". ואבגנט דמה טוענים שבוחק אנושי כאשר ראייתך בני עלייה ומה טוענים" ורבים יורדים בו פבאר שחת. כאשר ייצאו להופף דעת מרדך מהקר אונשותם החשכה עיניהם מראות אל קוטב האמת וכאחים גנבר. כי אסופה רעניוי השכל רבים כמה לא ישתוו לבכין ואם רובך הקשת יפלח חזין לשלוות סעפי רזעינוי החוץ לא יטלח מהיותם מתפירות אנה' אנה. אף כי מוקם אחד יצאו יעפו ולא ישכנו יחד זה יעוף בכיה וזה ישבל בכה. כמו הרוצים וחבירים מהם נמי קלות המרווין בן תנבר מהירת מרחק נדור איש מרעהו. כי רענון זה יעוף

טולם הדעת

ט 17

יעוף השמייה טורה השמש וזה יגיביה עוף ממערב טובא השמש וברוחם טורה ממערב המה יופרו. והנה אם רוח המושל עליהם הוא משכיל אל האמת ולימין ינטה לבבו יקלע השערת ולא יחשיא. אל מקום אשר יكون תלמי מעניות שמה יחד יונשנו וישמר את המטרה יושבך. (ונזל. זה לדעתך נקרא קלות החשלה שככל מלשם שבאי ידו יש לתרנס זעירפערן כמו לא תאי טשלה מהירות הנפילה וכן כי אז תצליח אזו תשכיל מהירות העלהחה) כיطبع השכל ללבת אנפה ואנה וילאה מלעמדו על רעיון אחת יטמן מה אבל ישלח תמיד חיציו זיפיצם. ואם באחת יוקש ונלכד מבalthי יכוון מטרתו אל נקודה דקה של האמת והצדיק או אל ירכתי בור ירד. תשפטנו מצלה ולא ישוב עוד אל מכנו. כי כמו מודעות ומהירות רב שכלו כן יווז מהר אל עמקי הஹם ויהמִ נלו עלי ראשו. ונacho בסבך הריונות עד כי ימות ולא בחכמה. ולזה אמרו רוז' גראן של אדם מתחדש עליו בכל יום והוא אמרינו שמאفات הטעב בלתי אפשר עמוד רעיון איש על מקום אחד בכל יום וווק רק חמיר מתחדשים יפלו החיצים. אם אל מקום מים הרעים באפס תקוות חלילה וויתה טים חזוניים באין תרופה למכתנו. לא בן באיש משכלי אל תורה אלקיהם אם זו וישראל פועלו אז צדקתו עומדת לעד. כי יתקע יתרות מחקרתו בטקום נאמן שאפיין כל הזרות נשבות בו לא יזינו מטוקמו ובמאמר החכם "דברי חכמים כדרבוניות וכמסמורות נתועים בעלי אסופות נתנו מלוועה אחד" (קהלת יב). (המפרשים ירחקו במקרא זהה עין עלייהם) ירצה כי הנשען על שכלו לבד ידיג כאיל עלי שתי עסיפים. יריין בפירה סורתה לא תלך בטישור כמו בכורה קלה משוכת דרכיה. כי ל��ות המרוין מהר חיש תאבר דורך. בן האיש במחירות שכלו. נבוכים רעיון פנור עליום סבך העיון. אבל אם החכם נותן לו דורך הוא כדרבן המלמד לפרק ללקת בטישור. בן דברי חכמים המכובלים תפאת הדת או מפאת די עיונים אשר קדם להם מדור אחר דור עלייהם תפוב מחקרתו ויסוף לך. יקחם על כור בחרינהו וינדר בהם הושי' ואנו נטשלו רעיון שכלו הוך כמו מסמורות נתועים. כי דבר הגהע בחזוק כמסמר נתוע במקומות נאמן אשר לא יירא כי יבוא רוח סועה וסערה לא תחדרנו. ויקנה מהם שני מעלות טובות. כי בראשית נתנו לו מסלול אשר לא ילבטון או רוחותיו ליפול. אל פה טוקש. ואחריו אשר תלמידו תכונותי. חרשות עליין. כמהן עולם יתגורר ולא ימוש מעשות פרי כמסמר נתוע ונשרש יפה. וכי תאמר גם החכמים לבי אדם לטו כמוני ומני שמר את רגליך מלכיד יותר ממני? על זה השיב החכם שני הבחינות הנזכרים ואמר "בעלי אסופות" הקדמוניים כבר אסופים מה מהן רבת הדיעות אשר כבר סקלו בטסיליה לברר וללבן. ולהשליך אחר גnom דיעות הנפסדות אשר קדרמו מדור דור צרכו מצורף כספ' מזוקק. ואמר עוד כי „נתנו מרועה אחד" שאם אותן החכמים קבלו מן דת אלקיהם. אז נתנו להם. רב התבוננות מרועה אחד אשר הנחילם דורך ישירה באמרות טהורות מזוקק בורם בשנון ואחריו אשר עמדת בפחו להבין כל רעיון היוטב. אז תחנו רחבען הלטושה מנוי שכליך הוך ותבנה לך נס אתה בית התבוננות אשר לפעמים לא שעורים הקדמוניים. כי בוגם על גבי הענק עיני הננס יכיתו יותר מן הענק באשר הוא יושב עליו. בן לפעמים תציין יורם מאשר קדרמו. (אם ידעת שתוא רק סברות עזוב).

סולם הדעת

עוינו ולא טקלה הדות). נב. התנ"א למד דעת הזה ואמר: "כל שיראת חטאו קודמת לוחמותו חבטתו מתקיימת". ר' בטרם קנות הוכחה בעין שכלו תקרם לו וראתך ייראת ה' ויראת נפשו. כי איך לא יירא לנפשו בគומו למושפט. פנוי אדרון כל? ע"כ, "ראשית הוכחה יראת ה'". אבל אם היראה הובא אהרי חיקת הוכחה היה לא היה. כי יתיצב על דרך רע ויפול בשחתה כל ויקטנו אנוש... וע"ז אמר שלמה בחכמו, "קונה לב אוּחָב נְפֵשׁוֹ שָׁוֵם תְּבִנָה לְמַצּוֹא טֻבָה" (משלי י"ט). ר' מי האיש האוחב נפשו אז מראשית קונה לב וכוכן לשמר דרך עין החיים. וזה הוא שומר התבוננה למצוא הטוב ע"י שנוטה לבו וברוח מן הרע וידבק בחיים וילך בטה ונצח. וראו לתרוגם בל"א ועל זיין ועמל ליכט. ערוויינט זיך לאן גומעס טערן. ער צוואת לוזן דעם פערוינט גומעס זו וויהלען :

פרק ב. ואם תשאלני קורא החביב במה יוכה נער את ארחו לשמור את פתח שער אטונה ישרה? לבו יורה ממנו נדה אם ח'ו שכלו יתעקש עליו עוד. ויתבעו ח'ו שמלותיו וירטטו מזימותיו מה אפוא עשת להנצל. מפה יקווש? מן הצד ציד יצוד נשות בתחלותיו. מי יקום חלש לפני עני אחוז בענות מפכן לפני מלך ז肯 וכטיל? על זה אשיב אמר לי איעצה עלייך עני אחוז נבור? ילך הגאנץ. הדמי נפץך לנער קטן יונק על שדי אמו והמלט. כאשר ארחיב דיבורי לך עפי' משל וממן הכתוב. דור מלך עליו השלים אמר: ה' לא נבה לבוי ולא רמו עני ולא דילבטי בנדריות ובנבלאות ממניא: אם לא שוויטי ודומתי נפשי בגמול עלי אמו בגמול עלי נפשי (תהלים קל"א). ויש הרש במלת "אם לא" המפרשים ידחקו שהוא לשון שבואה. ואין זה מובן למי ולמה הוא נשבע? נם כפל הלשון, "כגמול עלי אמו בגמול עלי נפשי" צריך התבוננות? ולהבין. מקרא הקשה הלווה אתה למשל פי ואחרורה נא החידה הזאת (ל"ז פ"ג) איש חכם רבב בדורך וישראל עניינו והנה שועל יצא לקראותו. ויפגשו במוקם צר גדר מזח וגדר מזזה והושאул לא נתה ימין או שמאן עד כי לא ח'י מקום להאיש לילכת ויך הרכוב את השועל. ויפתח השועל פיו ויאמר: בן אדם למה חיכתני? הלא ירצה כי אני פכח שבচিত্ত ও কমনি লম্বা এবং অন্তে মল্ফণি? ওয়ান্ আইশ লা পক্ষ আপ্ত দ্বারা আলা হলা যদৃত কি আদম মোচর ব্রহ্মাদের। ও কল শত্রু হিচার তথ্য রণ্ডলি। ও আপ্ত পক্ষ শব্দিত যাম্রো লক্ষ লা উম আদম উরক. লক্ষ ও হতন্ত্রা উল জীবিত :

ויען השועל ויאמר: מה יקח לך כי אתה תמות הוכחה? לא נופל אני מפְּךָ. כי מי הינדר לך כי ערום אתה מכל חי וכי הנדרת בחכמתיך? הלא אם אפס הוכחה אפס התבוננות לידע שיעור הוכחה והסכלות כי הישפט השכל. למקום אשר אין שכלו מגיע? ואיך תחברך בלבבך לאמרו, "חכמתך מכבל בריאות הבלתי" או לי סכל אתה ע"כ בעיניך חכם אתה? הן כל סכל חכם הוא בעיניו. עברו כי לא יצפנו עיניו אל המקום אשר אין ידק שכלו מנעת ולא ישוער בלבבו שיש שבל לטעלה מנדרו. כמו איש אשר לא ראה אור מיטו היכול לשער מה הבדל בין צבע אדום לירוק? בן הסכל הלווה אין לו בינה להבחין מה בין סכלותו לאמחת הוכחה שלימה. נם בהמות וחיותו עיר לא ידע ולא יבינו חיות מצוי שככל למעלת משכלם. כי כתו מי חיים אשר חוק ונכובל הושם להם לאמור עד מה הובא לא יעברו המון נלוין בשאון טים רבים את שפת הים. בן טבע השכל איש לפי נהרין לא יעבור חוק ונכובל אלה החותבע בז. וכן אתה בן אדם עבורה כי לך חסר מtabונה השליטה ע"כ תהשוו כי שלומה חכמתך אין לטעלה מנボלה. וכן יפתח עניין :

עיניך לראות חכמתה הנבואה ממק' א' זו תבנין כי שכלהן לאפס ואין נחשב, ואמ' עוד תשחרר עלי' ישרו נא עיניך על העילן יונק. בחיויתו גער קטן בקט שכלו לא ידע שיש שכלה נדול משכלו בגנולים וכואשר ינדול בין כי בזאת העבר שכלה כאני זאנס נדר השכל אשר היום אותו, ואמנם יחשוב לבבו היום לבי שלם בחכמתה. זאנס ירכבו לו עוד השנים יבין כי גם איז אשר לךם שלם בעיניו יתחשב עון אשר הילך ריק וחסר מחכמה. נדר שכלה השלם אשר היום נבראה חכמתו. וכן כל קבבו הי' ריק וחסר מחכמה. נדר שכלה השלם אשר היום נבראה חכמתו, ועתה אשר הילך גורלו מבין למפרע חסרון שלימתו נדר השלים אשר קנה עתה, ועתה גם היום איז תדמה בנפשך כי תכליות חכמתה אתק' ? אולי' כמו שנות מקרים אשר בחשבת לשלם בעיניך והיות מלא הסרונות. כן גם עתה סכלותך תקוותך. ומורושתתנסא עלי' ? אשר תקוותך רימה בטוני ?

מענה לאדם.

זיען האדם ויאמר: הרוגנו לנו מאור כדריך ולויי בחכמתה דברת הרוגניתך. ועתה שטע ואלאפך בינה. ואז תדע מה בגיןך, ידעתי נם ידעתי כי לא לתוכליות החכמתה הנגעתי אך זאת אני יודע כי שמי' מחכמתה עליונה יש אתי. וזאת אביך בני פנים. א'. לטה לא נתנק היזכר במני' פמושל על ברואין אם ערוף כערוף ? אז כל אשר יש לו בעולם זהה ונתקן בידיי ולא השך ממנה מואמת ולמה השיב הכרוא עמי כל זאת ? אם לא כי חכמתי עמדה לי אשר חנני ה' השכל וידוע אותו. לא עשה כן לבל' חילחין בוראות ויזכרם במני' ב'. אחריו אשר הדרעתיך כי אנקבי המושל בכל עולם השפל. הנה אם לא למעני פעל ועשה לטמה ברא את כל אלה ? הלהבל וויק יסיד ארין ? אם לאפס ואין יצירה אשר כבן לילית ה' ובין לילך אבד. הכהזאת פועל חכם ? היאביד הון יעבידי בלי יוועל ? אין זה כי אם אנקבי תלמיד הבריאות ויש תקופה לאחריתוי ואתם רק לטהיה לנו שלחכם אלקים לפניו. וככל דחמי רעה יתעלח ויתהוו במה שרוא לעוז ולחוועיל לבני אדם אשר האל בחר בו לעובדו ולשנור מצוטתו. ג'. תרע ותבין אשר יבדיל בין שניינו ומהוך דבריך חטוף מלתי למענטשיך. אשר דמית היותי כבחמות ותהיית יער. אשר תחשובנה שאין חכמתה למעלה מטדרניתה. הנה מוה שאמרת תרע ההפרש אשר תנבזה שטחים על הארץ בן נבזו מחשבות אדם מני חיותו יער אשר לא ירען כל' שיש מציאות חכמתה בעולם. כי על אשר אין שמן חכמתה בקרבה ע"כ לא תושיר אצלה מציאות החכמתה. לא בן אנקבי עטדי בעבור אשר חכמת מה יש בלבבי ע"כ אוכל לתבין שיש חכמתה עליונה למעלה משכלי. כמו איש אשר ראה מעט אור יכול לדמות בלבבו אמר לו שיש אור נדול מזה. וכן בכל' דברך מן הקטן יושפט על הנדול. אבל יש מאן לא יבוא משפט הבחןנה בו. גם אשכליך באשר הערים הוועבע בקרבה לא תשונה בה אם מאת שנים תחיה. אבל האדים הילך ונדרול טדרינגד לטרינה עד כי אהיתו ישות טאו עד בל' חוק ונבו' בגבוי מיטרים ישכון. ואלט' גם אתה לא היה ירע לדבר כזאת לידע שיש שכלה למעלה משבלך. ווק לבבורה זאת פתח ה' את פיך לדבר דבריות אשר לא כטבען. למען הבוכרי זעורהני אשר לא תוחה דעתך עלי' על החכמתה אשר נתן אלקים בלבבי

סולם הדעת

לחקר תעלומות. בהתגשה ללבבי לאמור: תכליות שרי אמצע ואשר לא ידוע שכלי איןנו נבון. או אשיב אמריך אליו הלא כمعט כבהתות דמיינו ולידי הותרי לי היוצר שריד ירעה הלו יידע ולחייב שיש שכלי למעלה משכלי; לא היהי יודע שיש שכלי שלם בקרבי כל. אך בזה נודע שיש לי שמן חכמה עליונה בחוויתך יודע כי יש מזדי חכמה עליונה מהחמתני. ואיך אין בשירותך לבי לאמור עד הכלית שריד אישיות רוח בינתך? — ואל אשר יגיע רוח התבונתי אותו עשה? א' בחברה תאטר שאין שכלי למעלה משכלי ואין לך יתרון מבהתה אשר נט היא החשוב שאין שכלי למעלה משכלי — הנה עתה תרע כי מנת שעולים חלקך כי בחכמתך את סופים תרוץ ואיך תחרה את האדם? או נתה השועל מלפני

וכאלהם לא יפתח פיו עוד :

עד ב אן ה'ח' י' ה' ל' ה' ב' י' ט' מ' ג' ד' ב' ר' י' ח' ב' ט' ה'. עתה נבוא אל ביאור הבהיר שהבאנו למעלה. ה' לא נבה לבי ונור. כי חן ראיינו ומשמעותו כמה נדלים חקרי לך בלבתם בגדלותו וגפלאות להשיג מה למעלה מהן. הימה ברעו ונפלו ונוקשו ונלכדו בסבר העיוני וכשLOW בלהגונת ויריחו לכט טפאת האמונה אשר עליה יחי' האדם. כאשר מצינו כי גנולי פלאוטים שננו ברואה נסרכה חכמתם לבוא אורח ביל ידרע עית עד שאלו תחתית באה נפשם. וייש מהן בעמק לbam בחכמה עליונה כדאמר'י בנט' ארבעה נכתטו לפרדס וייצא רך ר' עקיבא בשלום. וסבת הרבר כי מי שתבוואה ביל נאות או יד רשותם תנייחו מן דרך ישר. כי ייחשוב שכלי רב לי זול בינווי אשען על השיטם אשם קני' לישכון שם רעינוי שכלי החורצים. ואם יגביבה כנשר משם יורידנו נכהות לבנו ויפול ברע. אבל מי שקטן בעינויו ויזקן בלכובו הלא שכלי אפס ואין נחשב גנה דעת עליון. ואיך יערביני לבי לדרע דעת עליון בשבי האנוש? ועל אל' אל' אמר דבר גפלאות? חמוץ יהר נבר? הוא אמר חרס לויודך איך צורתני? ואם כבכת יקשרו על לוח לבו או לא ימערו קרטוליו ויבין דרכיו ה', וכל' כן כל איש אשר ירצה לילך בגדלותו וגפלאות ללבבו לי שלם הוא בדעת ועתה נודע לו כי חסר ה' או מתבונה. כן נס עתה איך יריחיב בנפשו לאטור כבר נשלם חוק השכל אצלי? הלא לאחר שנים בין שנות היום וה' חמר ההשלמה שבא לו אח'כ. וכאשר יופשט ממנו חלק החומר יודע לו כי שכלי זה כל'א יתחשב נגר שכלי אמיתי. וזה שאטර דור ע'ה "ה' לא נבה לבי" לדמות בנפשי כי שלם שכלי להשען עליו. ועל כן לא הבהיר בגדלותו וגפלאות" לחשין חכמה עליונה. אם לא שוויי ורומתתי תחלח נפשי "כגמלו עלי אמו" שכלו אפס בערך אל השכל של אמו אשר תנתקו ותנדחו. בן ארכ' נגר שכלי אלקי ואז אנטץ ממוקשי מות ובאשר ידעתך כמו שער בנפשך. שברבר בא ללבבי השווי נמור אל היזוק עלי אמו או הבהיר בגדלות וגפלאות מטני ונגממתי לפרדס ויצאתך בשלום. (ובא ביאור "אם לא" בפושטו לא לשון שבואה בדוחק המפרשים ז") :

ומובן לנו מעתה נפ' הלשון שישים, "כגמלו עלי נפשי" כי אחר אומו עשתי עצמי כנמי' עלי אמו אשר אפס שכלו מזולת אשר תלמך אמו לאט. הנה אם אקטיין כזאת נפשי תשומט ותאהב עלי רוחך לאמר: לסתה זה הבל איןע לבונן את דעינו ללבotor דעת עליון. הלא לאפס ואין הבל ורעות רוח חכמתך. תחשיך ולמה זה אתה? ע' השיב הלא כגמלו עלי נפשי שבזה נורע שיש עלי שנק' חבות אמתה. במה שאנו מושג'ו שאנו בנתול שיש חכמה עליונה נבות משכלי

משכלי. ואם גורו חכמתי אפס ולא יתגונק לא הייתה משיג שינוי בנסיבות שכלי עליון נבזה משכלי אנושי. ולאשר לא כן אנכי עטדי כי בוגרנו עלי נפשי ר' ל' שנפשי יודעת שאני במדינת גמול ואני מבין שיש שכלי עליון. מזה גודע שיש לי השתות שכלי עליון ושיש כי שמן חכמה עליונה. והבן מארו :

פרק ג. . וודע נא קורא החביב כי הלא מרדן הקטן באופן המועיל שוכרטן. יכול לעלות אל כמה מעילות מני סולם הדעת. יונכיה עוף אל מרומי שער. המדרות הירשות. ולהמת מבצר יהי לך לימוד ההיא גנד טענת היצרא אשר מצודות וחרכמים יירוץ לפניך המלחמה בשלשה דרכיהם. האחת : בקרבך לנשא תל' חד האלים לדרוש מה בעל אל. ישם מטעמים לפניך ועריב לך אשר בין לך בשכלך חוץ קצחות דרכיו יוצרך . ואנו יתמוש היצור חרבו גנדך ויאמר : "ראה מהשוויך כי נעטו מוששי שכליך חרוצים ויישרים ונקיים . הלא תשפט אחור השכלך ולא תעשה דבר כי אם את אשר ידרוש שכליך חוץ . ואל בינך תשען" בזה יביאך אל הפח והמוκש. כאשר כבר מילתי אמרה לך למעלה . והרבורה ידומה כאלו על נדי ים בזעפו העבר ברנליך . ותציג תחתקך דבר רך וקלוש אשר יפריד בינך ובין המות. התשפוט בן אדם לעשו כה לנצח ? לילך בסכנה גנולת על משענת קנה רצוץ אשר תחקור מדרך שכליך . כי דבר רך להזוה יעוזך משאון מים רבבים הקמים גנדך ? הלא אם ישאר רך שמיין ספק בלבך לא תדרוך נძך עז והפחד משפט מום רבים עדיך יניעו . וק' שלא תבנה בית התבונות על קורי עכביש עמורו שכלי אנושי . וrok על זאת ישען לך על הקבלה הבא במופת מן שכלי אלקין ע". עבדין הנבאים אשר אוור עליון עלייהם הופיע ואთא מרבות קודש . ואם תחש ותדרוש לילך בעקבותם ולבחון בחקרתך כל מסילותם ולא תנטה מני אורחותם. חקירות השכל ותקבלת תהיינה נצדים יחד עלי לך לך אן הצלחה ותשבייל . ועתה אם עוד ישיאך לך בטענת היצור הלא דברים נכוונים ושירים רבים החרתי על דרך היישר ולמה לא אשען על ריעוני שכליך ? אז יבוא קטן קתן בעוזך אם בעז נפש אתה לדואג על אהידך . ותחשב הלא מאן היוציא נעל קתן דמיטוי נ'ך בלבבי כי שכלי חרוץ ונבחר . ועתה אני יודע כי אז שנייתך יודיעך כי כה יקרה כשאנדרל עוד ברכות הזמן אדרע כי עתה שנייתך . ע'ך לעודם אתי חלין משוגני . וארך א'כ אסתמך על ביני ? חטאנו נערוי וחסרונו אני מזקיר היום על רוחי מאן חדרתי לחשכל לחתיב. ע'ך גם הם עמודי השכל יופפנו ולא עלייהם מוסרות הבל יתמכנו. גם אשא עני אל בני אדם אנשי מעלה במונדי רבים קמו על חומת אנך ועל מאוזני השכל ישימו קו . ויאמרו בלבם אך זך לחקי ברור מלפני נם אגשי דורם פארוחו ויאתמו כל דברי האיש ההור . ועתה אני וואה כי רוח עווים מסוק בקרובם כי באו אחריהם נזולי הרים . ונתנוו כל חומת מבצריהם. כן גם אנכי אם אמרתי לך וישראל פועל כי רבים מאנשי דורין קבבו דעתינו עם כל זה רגע . גאותה בל תנידני . כי הباءים אחרים יביאו מופתים לנדרי וישיטו דברי כמו משהת שוא ותפל ואיך יערב לנפשי ללקתך רך בדרכיכי המופת ? נם כי דעת עצמי נופל תחת השינוי הלא נפשי יודעת אשר קרני. היום היה ראייתי אוור ואמרתי דעת שפתני ברור מלפני ושמתי אותן עותות חזקים כראוי טזק וכעומדי ברזיל . ולשנה אחרת שנותי את טעמי ובריחי ברזיל אדרע ואשבר קרני עשתנותי . ורוח אחרת על רעוני יחלוף ואבחה לך דעת אחרת אשר לא עלה על לבי בשנת הקדם . וכן יכול להיות את אשר היום בניתי אחר זמן אהרום . ויש להעתים דברים אלו בדברי הרגא שאמר „איזהו חכם הלומד מכל אדם" וכמתקן

ובמקומות אחר אמר: „אויהו חכם הרואה את הנולד“. ונראה כי הכל על רעיון אחד הולך. אמר אויה חכם אמרתי אשר לא נאהו בסבך עיינו להשען על בינהו. אם הוא „לומד מבל אדם“ ורואה אני כי גם המה החזוק ברוח בינהם לאמת ברור זלא רוא חוכם עצם. ואנכי הרואה כי עלי קמשונים בלו שאות יסודיהם על אבני תוותו. כן גם אנכי איני רואה חוכם עצמי ורעתו כעטוד ברוג (לענין ייחשב, ובא רעו וחקרו וישפוך עלי סוללה ויאתך לא הוא. ואם כה יחשוב אז יחשוף מהופש לנצח אמת לאmittio ולא למראה עני שכלו לביד יאטומם. אך יותר אחר האמת לפדי דעת כל רועוניים — . וכן אם יודע בעצמו שאין דרכו לאחוב את דרכו ולחזיק בעדו אם אמת או שקר. אבל דרכנו לתוכה אחר האמת יהי“. האומר מי שיתה“. עבז עוד לא ישען על רוח בינו כי היה“. רואה את הנולד. אשר גם דעת עצמו נופל תחת השינוי כי חיים יציק לו אבני שיש לדראש פנת רועוני מהקרתו. ואחרי בן לילד החזן יפנענו בו. ביום ההוא יגבורו כל עשתנותיו אשר המה הימים אותו. ואם רואה מיר את הנולד לאמור מי יודע מה יולד יום. ברכות השנים יתרבה לי הצעת ואדרע אז כי שנינו ועכפ' גודע לי כי לא נשלהם שכלי. כי מה שחוسطתי על שנינו נשלהם שכלי יותר ואיתו הוספה הדעת חי“. הסר לי בשנותי מקרות. וא"כ רואה מיר הנולד שע"י הנולד יודע שהימים לא בא לתכליות שליטות שכלו ונאריך ייסכן עצמו לתקות. בו הצלחתו הנצחית? וא"כ שני מאטורי התנה לכוונה אחת אמרו למן לא יהי משענת קנה רצוץ למשען לו: זהה שאמר החכם בקהלת „החכם עניינו בראשיו“ כי עיננו הצפינה על ראשינו שננות מקרים שהי' חושב תמיד הנה עתה באתי. על תוכנות שליטות להשכל היישר. ואלו יוכור היטיב יבין כמה חסרונות מני קדם חלפו ועברו לו. ועכ"ם הימים לא אוכל לו ממר תמכתי יתודתי במקום נאמן שלא ימות לעלם. אבל, הכסיל בחושך הולך“ ואין אור לו לראות על ראשינו ונלך בן הולך אחר רוע דעתנו ואין גננה לו :

פרק ד. דרך השני למדוד מן הקטן. אם צליחך יוצרך בהון ועושר ע"י פועל יידיך. יפותך רועוני הואר לאמור: „כחיו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה“. ושבחת את ה"א אלהיך נתונך לך מה לעשות חיל“. ותבטיח על רוב העושר והרכוש אשר יראו עיניך וישתח לבך בו. כי תהשוב לעולם כי חכמץ עמדה לי עד כה ולעולם יהיה חוטם. ותשא עיניך במתן ותאמר אין לי חפץ אשר כי אם השותיות הכספי עוד ולחיות ליהב מוצא. כי היא הצלחה נצחית לרווח דעתך. והגביר נפש החומריך על נפש השכל כי תעבוד את חליך האדמה בכל עת רגנע. ולא תהי' בן חורין להבטל מעבודותך וויפסק בחליך השכל בתרה וחכמה. אתה אדם המעליה אם תרצה להנצל. טהרתי רגנון הנטויעם בלבבך. יבוא נא הקטן ומהונק בעורך. (מעט מעין המثل הזה תמצא בחובות הלבבות שער הבתוון פ"ה) הגה הילך אחר צאתו מרחם amo. לא ידרע מאומה כי אם בכוא חלב שדי amo אל פיהו ומצתו וניזון מטמו. וכחגדרלו מעת יכיר מקום שפעת מזונו ובוותה עך יוכירה לרוב השנחתה עליון. וכאשר יכיר את amo או מי. שמשתדל בו לחת ציד בפיו. עוד לא ירע את אביו ואתה חסדו עליון לא יהבנן אשר מחמלתו עליון ישנית בו. בעינא פקוחא. וכחגנילו עוד תחוק הכרתו נם בזה משים בטהוננו על אביו למעלת הגנתו עליון וחוותו סיבה לטרף חוקן וכמotto וויפוי מלבושים המשחטים את לבבו. וכשיגניל עוד יותדר ויתזק נפער ותתבן לו החובלה במחיתו כמלאהו

משא וממן, או משים בטהונו אל כחו ואל הממון . וב��כלהו לא יבין כי כל אשר קדם לו מן הטובות והמ העיתיות לו בכחו. כולם טובות הגנתה אלקים יתברך. אבל איש חכם אשר החזק הכרתו עוזר משים בטהונו רק אל הבורא יתברך ויבין. שכמו אז בחותמו קטן היכיר רק אשר בא לנדר עניין. ואת סיבת הנחון לו לא חביר ואת אביו לא ידע בן נם עתה רק גمراה עניין ישפט אשר דואת הכהף והזהב הבא במלאתנו . ואת סיבת הנונן לו אשר מולתו אין לכטף :

זסיבות מכלות האדם בזה. כי לאט לאט הושרש כה בטהונו בטאות בלתי ידיעה אמיתייה. עד בוואו אל בטהון הממן ומינה לא יזע. כי דבר שהונגלי בו מנערותו לא בנקה להסירה שבר נבר החומר עלי השכל. על כן הסכל יבטח בעשרו והוא שמור לו לרעתו. אבל החכם הוא מבן כי כמו בהיוו קטן בטהונו על אמר לבך ואח'ך על אביו . והי' חושב שאין בטהון אחר במצוות כלל מהמת קוצר דעתנו אז כי חוק וגבוי חזש לשבלו אז עד פה תבוא ולא עבור. כן גם עתה בגדרו בחושך ילק אם חושב שהניע אל הכלית הדעת ושבטהונו על הממן הוא בטהון אמיתי. ואני בן כי נסה אשר לטעלה משבל טבע ההרגל . חומרו ויש בטהון אחר אשר בו מיטמי לא נסה אשר לטעלה משבל טבע ההרגל . זה הוא אביו שבשים אשר בחטלו נתן טבע החטלה והחניתה לאביו ולאמו . להשתדר עליו בכל עוז כמעט יותר מהשתדר על עצם . והוא הנונן לו הכח וחיל ותוכנה לאצלחונו ונושרו . והוא יתרך הסיבה לשונה לכל מקודשו וכל טובותיו ולא על הלחת לבריו יחי' האדם . כי אם על כל מזא פ' ה' יחי' האדם . מי חכם יובן אלה ויתבונן חסדי' ה' כי נבר עליו אז יצילו ואו יטביל :

ובזה אביו אמר שמאל אל שאלו בהוחיו על לא שמר מצות ה' ותמל על הצען ועל אנג. בחיזיון להחותוכם עמו. אמר אמר קמן אתה בעניין דאס שבטני ישראל אתה . ותמות אם רעה לחוניו על עוננו והוא משביחו ומנסאהו בראש ? ואמנם שאלו לך בזה אחר שכלו האנוני לחטול על בני אדם על הצען שלא חטא . ולא העלה אז על רעונו כי ברוח פורה ממערב כן רק עניין שכליינו משבל עליון . אשר קורא תזרות מראש ויוציא מה שיבוא באחריות חיים . כאשר עתה נודע לנו נודל הרע אשר הסיב שאלו . בחטלו עול אנג שעין נולד המן וגונ המנו באחריות חיים . אשר על כן צוה לך וחתול נפל בדין רוץ' שיצא בת קול ואמר אל תה' צדיק הרבה . רוץ בזה כאלו הבת קול הודיענו בזה לבן נהי' בדעתנו צדיק הרבה יותר מהשי' לחשוף חטטי נדלה לעשות לפנים מן השוריה לחטול על אובי ה'. ואלו הביט שואו אל הקטן והנטול כתו שאמר דור בחיר ה' "כגמלו עלי' נפשי" או לא הי' חילך אחר שכלו לעבור פ' ה' אם קמן אתה בעניין" בניחותא אם אתה קמן בעניין גנד הש夷' עניין חטאו . וזה שאמר שמאל אשר רצח להבנה פרק ד' השליishi בעניין" ננד הש夷' והלמוד טן הקטן לבלתי לכת אחר שכלה . או ראש לשבטני ישראל אתה . אבל עתה אשר לא קמן היה בעניין והלכת אחר שכלה . ע"כ קרע מוכותך ונתנתה לדוד הוא הקטן בעניין . וירוד דעת עליון הנבואה ונעלמה טן שכלה אנושי מאור נעלמה פרק ד' . דרך השליishi לילוד טן הקטן . ישים המשכלי אל לבו . אם ישבר ותבָּר איז היה השחוק מנמת לבבו לא פנה אל שניים בכף אבל השחוק בתבל ה' והוא יונגר טחה איז בהণיעו אל דבר נקלה ונתעב בעניין עתה מאשר ישמתו נער

האייש במויצאו של ר' הילקי השתקוק והחומרו יפרדרו נם המה לעניות וזמן. בזמנם היוות חיליך קטן מאד עד כיתוון בן שנה ישמה אל כל דבר מן הבא בידיו ייחח מנוחה. נם את החבן והעפר ועין נרכב יברוח יפהוין בו אל כל אשר עטנו בידיו אינה ואנה. ובהגדילו מעט ידע כי זה הכל ואו יברוח חפץ צלול כנחות קלוין או צבע צוחב לטראה עניינו נחמר. אף אם לא יצחלה לשם מלאכה בו ורוץ ונשגב ונחשך לו ככלי פו. ובהגדילו עוד כל זאת איננו שוה לו אבל יחשוך כדי קטן אף הצורך ונאה הדמות או שם צירוי נאה. בראש ודבר יחדת הרעהה בידיו ועל צורת פתן ונחש יŁטוש עניינו וכבודה באלה. אל זה יבית אשר לא יערבינו נחוב וכסף בעניינו. ובהגדילו עוד יידע שנם בזה שנה ברואה. מה יסכן כי וביתן אל הדמות והציריך אך אל זה יבית הכסילים טינה לא יוצע נם כי יוקין לא יסוד הלהות הוא התכלויות העיקרי בפי הכסילים טינה לא יוצע נם כי יוקין לא יסוד אולתו ולא יוכור כי לא במתומו יקח הכל. ואם נם עד יום מותו לא יוקח הכסף מידיו הנה פתאות יבוא השודד מר המתות אשר יוקח הואמן הכסף. ומה יבצע בכל עמלו שעמל כל ימי חייו? הנה החכם נם בזה געוור מן הקמן להחומות גנד יציר או אשר כטו אז חשב בדרתו השחקון הוא אושרו בו ינום ובו יקווין משגנו. ועבשוו כהנדי שבלו יודיע שהוא הכל בין חזוב והכסף אשר לשעה מטבחת לו והי שעשוינו יום יום. כאשר יגדר עוד שכלו. ליום אחרון כי בוא על שכדו ועונתה בו צדקתו לא הכסף יחי. מענה בשחתת דבאו אז. רק הצדקה ודומבו אשר עשה בעיני אלקים ואדם. וחיה כי יענוו היוצר „הלא ראית בעניין שהכסף הוא ר' ראש השבותות וויל וסוזלתו במה נחשב הוא לבני אדם?“ ועוניות ואמרתו לו; הלא בחותמי קפן השבתי לטשפט כי השחקון והחומרו הוא ראנט לכל ההצלחה. והי כל אנשי נילן חברות נעריהם שמחים בו יותר מעל כל הון. בן עתה רובי הארט אין שכלה נשלט והי זהב כסלים ואף אם יש לךם די צרכם עוד לא נחו ולא שקטו מלאוסף ולכנים. ועוז אמר החכם „ולחוותא נתן עניין לאסוף ולכנים“. ואמר „על הכסילים תיגענו אשר לא יידע ללבת אל עיר“ (קהלת י). ורצה הנה הכפל יתרה עמלו עד כי לא ימצא לעולם מנוח לרנוין לשבת אל עיר ולנווח שם מיניעתו. ומה יועיל לו הונן אם לא שקוות כל ימי חייו הלא נחת לדרש טמןנו. ומה הדרע כמה יפול' בראשת הטעות עז' כופף היוצר. אבל הארם המעליה יעתול די צרכו. והיתר יניהם ויעסוק בעניינים נצחים בתורה ווכמתה ומפעשים מובים. ואו יועל הון ביום עברה ועוז אמר „עווז והדר לבושא ותשחק ליום אחרון“ (משלי ל"א). ואמר „טוב מלא כף נחת מטלא חפניהם עמל ווועות רוח“ (קהלת ד).

ומיצאנו בינה בזה במאמר חכם: „שמעו בני מוסר אב והקשיבו לדעת בינה גנו: כי בן חיות לאבי גנו ווירני ויאמר לי יתמרק דברי ליבך שמור מצותיו וזהה: קנה חכמה קנה בינה אל תשבת ולא תט מאמרי פי“; (משלי ד) ררצה. גבל תלך מיד לקנות חכמה ובינה לרגע לחקור ולהבין אם תשרור מצותה הז' אשר הנחין אביך ואמך. כי אוי לא תצליח ולא תשכיף. רק בראשית „שמעו בני מוסר אב“ ואח"ב „חקשיבו לדעת בינה“. לידע ולהבין הבינה כי נם אנקבי חכם מכל אדם בן חייתי לאבי ולאמיכי. „וירני ויאמר לי“ בראשית „יתמרק דברי ליבך“ היה הדברים שהגהנתיך בתורה ומצותה חמוכים בליבך „שמור מצותי וחוי“ מתחילה שמור המצאות היטיב ואו „קנה חכמה קנה בינה“ אחר אשר שמעית ל��ל טויר או תחקור ותדרוש היטיב חזק. באופן שב תשבתה והט מאמרי פי והי השכל והקבלה עשרה לראשך והבן:

סולם הדעת

ומעתה ייאל לנו נתיב במאמר דוד ע"ה שהתחלנו בו. "מפני עולאים ויזוגים יסודה עוז לטען צוריך להשבית אויב ומתנקם" (תhalim ח'). פ"י מפני שהוא הוא כמו השמים מספרים כבוד אל אין אמר ואין דבריהם. רק מן פלאות השמים נראה כבוד אל כאלו הם מספרים. וכן מה שאנו משכילים ומבינים מן העול ויזונק ייחס כalgoם המדברים לנו בפיהם ויסדרים עוז לאדון כל. וייסוד העול הוא לטען שתורת צוריך אשר צוררים הם בנכלייהם אשר נכלו לדבר מודה ולהשען על שכפים. ובגאון לבם ישו דעתם לדעת עליון וישמו אותן ומופת להגינויים והקשיים ויאמרו איך יש דעה בעליון. וע"ז אמרו "כל המתנהה כאלו דוחק גנדי השכינה" כי ייחזק למו דבר רע שהכל נפל במקורה ויאמרו לא"ס פרטני. כי שכינוינו אנחנו ותובונינו כן חקרה. ואמנם מפני עול ויזונק נודע כי שכני אנטש אפס ואין יחשב גנד דעת עליון כאמור. ואמר "להשבית אויב ומתנקם" כי יש שני טיני כופרים. יש שמתנהה ויאמר לי הארץ ומלאה מי אדון לנו. וש שמתתקנן מאד תה אנטש כי יעוז נפשו לעבור או להל את אדון כל באשר טעו בדור אנטש בנווע. ועל הראשון אמר אויב כי המשילו המליך לאובי הרודף את אמונה ה' בגובה רבו. ועל השני אמר מתנקם מלשון התפעל ולא אמר נוקם אבל מתנקם יורה כאלו הטעטל הנקייה בעצמו. וכדרך שאמר שלמה "ולראות שם בחמה מהם להם". ובאשר הקטין עצמו מאד להיות כבהמה מבלי תכליות כל תפלן הנקייה בעצמו. ועל שנייהם בירא המשורר את אמורי. גנד האויב הנגען על שכנו וمتנהה כי לו הארץ ואין מושל עליון ממש. ע"ז אמרו: "כי אראה שטיך מעשה אצבעותיך וכו' מה אנטש כי תוכרנו גנוו". חרוי שאין לך להתנסה לאמרו שכני עמי יורי רב לי. בראותך נודל הנפלאות בשמות הלא כאפס ואין נחשבת. ועל השני השפַל בית. ע"ז אמר: "ווחדרו עט מלחים וגנו". שחררי "תשמשליך" במעשה ירדך כל שתה תחת גנויו. ולהלן מעשה יורי והלן מעשה יורי מה נשטו אלו מאלו? שהאדם יושת כל אוצרות תבל וכל חמלה תחת גנויו? אין זה כי"א האדם הוא תכלית כל העולם ואחרית חוקה ניצח לו ואלו זה ביתו היוצר יה". כמו שהוא ראוי להעיר עבورو בכל יקרת תבל. כן ראוי שישנich עליון יוצרו תמיד. וכן ראוי לדרש אלהים ולחשינו בשכנו עד מקום שהגבילו הגותן דעת ושחנון יוצרו. ומעתה נדע כי "ה' אדוןינו מה אדריך שטיך בכל הארץ" כי לא בשמות לבדו כבodo. אף נם בארץ אדריך שטיך שתשנית תמיד עליהם תמיד בחפריך וכמו שנבואר יותר במאמר השנהה:

חריותם המאמר יקרא מצב הסולם.

א. מן יצא הדברים האמורים בזה המאמר יוטעם לחיך. טעמי חברובים פלאים (קהלת ב'). "ופניתי אני לראות חכמתו וחוללוות וסכלות כי מה האדם שיבוא אהדי המלך את אשר כבר שעשו: וראיתי אני שיש יתרון לחייבת מן הסכלות כי תרונות האור מן החשך: החכם עניו בראשו והכסל בחשך הולך וננו": כל משכלי יעד קושי הבנת מקראות האלה וקיים ענייניהם יפה. ונדחקן המפרשים בביורים. ואמנם יובנו דברי חכמה מזו. החכם ע"ה פנה לתotor ולדרוש חקירה עצומה וספק עצום על שלש אלה. חכם הולך סכל. ובאייר בתוארים האל, הוא זה: א'. חכם הוא האיש אשר דרכיו יכונו ישכני על מעשה ובמאוני

ובטאנוי החקירה ישקוֹל כל מפעלוֹתוֹ. וְאֵי יִהְיֶה כָּסּוּס כְּפָרַד אֵין הבין אשר יַרְדוּן לְפִי תָּמוֹן. אֲבָל יַפְּלֵם מָעָלָן רְגָנוֹ בְּכָל נִתְּבוֹתוֹ וְמִדְּבוֹתוֹ וְיַלְּךָ בְּאוֹרָה מִישָׁר עַי עַצְּצָם עַזְּנוֹ וְעַי הַעֲיָן יִנְיחַ הַכָּל עַל טְבָעוֹ אֲשֶׁר הַוּטָּבָע בּוֹ. אֲםָם לְכָעָם אָוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יַגְּנוּם מִן הַעֲיָן יִנְיחַ הַכָּל עַל טְבָעוֹ אֲשֶׁר הַוּטָּבָע בּוֹ. כִּן יַפְּעֵל כָּל מַעֲשֵׂי כְּפִי טְבָעוֹ מְבָלִי יִבְּחֹן בְּדָעַתוֹ הַמְעָשָׂה אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה. אֲנָן וְתַבְּגֹונָת : ג'. מְכָל הוּא אִישׁ אֲשֶׁר לִיא מְתַהְלָךְ לְפִי טְבָעוֹ אֲוֹהָב את העיון. אֲנָן מְקוֹצָר דָעָתוֹ יַלְּךָ בְּדָרְךָ עַקְלָהָן וְיִחְשֹׁב כִּי דָרְכוֹ אִמְתָּא. כִּי בְּדָרְךָ כְּשָׂכָל הַוְּלָךְ אָוֹמֵר לְכָל סְכָל הוּא (וְנַלְּלָה זֶה יִשְׁתַּוּה) אֲוֹתָיוֹת שְׁכָל רַק סְפִּירַת הַמְּרוֹת שִׁין : עַבְורָ כִּי נִמְהָוָה יִשְׁבַּן שְׁכָל חִזּוֹן. אֲנָן לֹא יַעֲלֵל לוֹ כִּי נָחָחוּ בְּפֶבַר רְעִזְנוֹו וְיִסְכְּלָה אֲוֹרְחוֹתָיו נַנְדָהָת ? וְתַהָּה יִקְשָׂה הַעֲיָן עַל שְׁלַש אַלְתָּה. כִּי יַשְׁלַח לְהַלְּלָה טָעָנה נַנְדָה הַחַכְמָה וְלְסָכְלָה טָעָנה אַחֲרָת נַנְדָה הַחַכְמָה (וְשָׁנִי הַטָּעָנה יוֹרְנָהוּ לְכָל מְשָׁכִיל בְּמִקְרָא כִּי מִה אָדָם וְנוּגָן בְּמוֹ שְׁבָבָא). הַחֲלָל וְהָבָרָה טָן הַעֲיָן יַשְׁעַן לְחַכְמָה הַחַקָּר וַיֹּאמֶר לוֹ. אַתָּה הַמְעָיִן וְהַמִּינְعִן בְּדָרְכֵשָׂה וְחַקְוָתָה מָה יַתְּרֹן לֹא מְמִינִי ? כִּי טָמֵה נְפָשָׂךְ אֲמָם אֲתָה נְשָׁעֵן עַל שְׁכָל וּבְמִופְתִּים וּבְמִקְשִׁים תְּדֻעַ דָעַת עַלְיוֹן זֶה קָנוּ תָוֹתָה. כִּי מָה אָנוֹשׁ אֲשֶׁר יַבָּא בְּסָודָה אַלְקָי ? וּמַיְלָא יַפְּלֵל אֶל הַפָּה אֲמָם רַק תְּבָגָונָת כְּפִי תְּנַחְחָה ? (כִּי אֲשֶׁר הַאֲרָכָנוּ לְמַעַלָּה מָזָה) וְאַפְּוֹא יִשְׁרָם לֹא נְכַחַד בְּהַשְׁעָם עַל בִּינָתָם ? וּבְעַל כְּרָחֵךְ תּוֹדָה לֹי שָׁאַנְיָן אֲתָה נְשָׁעֵן עַל שְׁכָל . וְשָׁאתָה יַדְעַת לֹא חִקְרָתָךְ וְעַיְנָךְ אָנוֹשׁ לְאַפְסָם נְחַשֵּׁב נַנְדָה דָעַת עַלְיוֹן . וְאַחֲרֵי כִּי בְּן מָה יוֹעַל לֹא חִקְרָתָךְ וְעַיְנָךְ אָמָם לֹא תָכָל לְסָמוֹךְ עַלְיוֹן ? וּכְמַזְמָקָה בְּמַזְמָקָה אָרוֹת מִישָׁר אֲמָם לֹא תִיעַר טָן הַחַדְרָה. אֲבָכָ מה גַּנוֹפָל אֲנָכִי מַמְּקָר אָסָם הַחֲדָלָתִי אֶת רְעִזְנוֹי מִן בְּלָהָות וּסְבָכּוֹת הַעֲיָנוֹם ? וּמְצָאתִי מְרֻנוּעַ לְגַפְשִׁי לְהַתְּהַנֵּל אַחֲרָתָבָעָי וְאַחֲרָתָמָזָה אַנְשָׁים מְלֻומָּדָה מִן הַדָּת . הַסְּכָל יַבָּא נִמְהָוָה בְּטָעָנה עַצְׂמָה נַנְדָה הַחַכְמָה. וַיֹּאמֶר לוֹ הַסְּכָל (שֶׁהָוָה אֲוֹהָב מְחַקָּר וְאַחֲרֵוֹ בְּדָרְךָ עַקְשׂ עַי קַזְרַת תְּבָגָונָתוֹ) מָה יַתְּרֹן לֹא לְשָׁנִינוּ לֹא שְׁכָל מְזָרָן וְעַבְורָ כִּי חַכְמָתָה לְהַאֲרִיר עַיְנִי הַעוֹלָם בְּמַדְרָךְ וּבְהַשְּׁבָל וּדְרוֹעָוֹת . זְאַנְכִּי לֹא בָּאתִי עַד הַלּוּם מָה אָעָשָׂה אָמָשָׂל יַעֲקָשְׁנִי . לֹא נָתַן אַלְקִים לֹי שְׁכָל נַד בְּמַזְמָקָה . נִסְמָנִי הַרְבִּיתִי פְּנֵי תְּבִיבָה תְּבָנָתִי . וְלָמָה יוֹנֵעַ לֹא תָהָה וְשָׁכָר זְלִי יַגְּעֵעַ עַוְשָׂשׁ וְקָלָן ? וּשְׁנִי הַטָּעָנוֹת הַגּוֹלָיִת וְסָכְלֹות . שְׁלַש אַלְתָּה רְאִיתִי עַם לְכִי לְחַקָּר בְּאַמְרָוָה וְפָנִיתִי אַנְיָלָרָאָתָה לְהַחְדִּיר בָּזָה סְפָק שְׁלַשְׁנִים הַטָּעָנוֹת חַקָּתָה . הַתְּוֹלְלַעַי אָמָר עַל יַתְּרֹן זֶה מָה חַכְמָתָה ? "כִּי מָה הַאֲדָמָם" אָשֶׁר נִשְׁמָה בָּאָפָו וּבָמָה נִחְשָׁב הוּא לְחַכְמָם אָמָשָׂל חַכְמָתָה וְעַיְנָהוּ אַחֲרֵי הַמְלָךְ מַלְכָנוּ שֵׁל עוֹלָם . "אַתָּה אָשֶׁר כָּבֵר עַשְׂהוּוּ" שִׁבְוא בְּחַקְרָתוֹ וְעַיְנָהוּ אַחֲרֵי הַמְלָךְ מַלְכָנוּ שֵׁל עוֹלָם . "אַתָּה אָשֶׁר כָּבֵר עַשְׂהוּוּ" דְּהַלְּיָ�וָן יַתְּבָרְךָ . אַתָּה מַיְלָאָן עַוְשָׂשׁ וְיִבְנָה ? כִּי תְּבִילָא אַחֲרֵיו לְדָרוֹשָׂ מה פָּעַל ? לֹא ? זְלָבָחָן בְּכָור בְּחִינָתוֹ אָמָשָׂל וְנִכְנָן אֲשֶׁר אַיְוָתָה נִפְשָׁא לְאַלְקָי וְיַעֲשֵׂה ? וְלֹא הָבָב הַחַקָּות עַל שְׁרִישִׁי מְחַצֵּבָה חֻקָּוּן וְמִשְׁפְּטוּן ? וְמָה יַסְכֵּן גַּבָּר עַם אֶל ? וְמָה יוֹעַל לֹא עַיְנָךְ . טְבָועָ לְיִהְיָה רַוְבָּן בְּין הַמִּשְׁפְּטִים שֶׁם יַגְּנוּ רְעִזְנוֹי בְּתָחָה וּמְשִׁמְנָן בְּשָׁרֵי לֹא יַרְחָה בְּפָנָן עַמְּקָם הַעֲיָן . הַסְּכָל יַגְּנוּ רְעִזְנוֹי נִמְהָוָה מְקָרָא הַגְּלִיל אֲתָה טָעָנוֹת נַנְדָה הַחַכְמָה וְתָאָה סְפָק עַצְׂוָם יוֹתָר . מָה אָעָשָׂה אָמָשָׂל שְׁכָל יַעֲשֵׂה בְּכָל עַקְשׂ וְנִלְוָוִים מְעָלָיִי רְעִזְנוֹי . וּזְשָׁבָע כִּי מָה הַאֲדָמָם שִׁבְוא אַחֲרֵי הַמְלָךְ שֵׁל עוֹלָם אֲתָה אָשֶׁר כָּבֵר עַשְׂהוּוּ בְּמַעַשָּׂה הַמְבָעָתָה לֹי קַצְרָה שְׁכָל וְרְעִזְנוֹי עַבְורָ וְלָזָה נָתַן זֶךְ רְעִזְנוֹן עַבְרָ הַצְּלִיחָה בְּמַעַשָּׂהוּ . וְאָמָשָׂל כִּי בְּאַמְתָּה אַיְן חַשְׁבָּן הַשְּׁבָר וְעַוְשָׂשׁ לְפִי פָּרִי הַשְּׁבָר אֲשֶׁר נִתְּנָה יוֹ מִמְּרוֹטִים זה שָׁקָר מוֹחַלְתָּ . אַחֲרֵי כִּי נָרוֹעַ וְנִנְחָה מְאֹד שְׁפָעָוֹת הַחַכְמָה

החכם בחכמו הרבה רצון הבורא יתעלה יופעל מסיבתו. בחפין דעת והבונה לאנשי דורו לדעת את אלקים ואת תורתו לכל אשר דעת דרכיו ייחפהן. מן בחקין השכל בעקריו אמונה והשלמה המרות. ועיר החכם אוזן בלימודים ויציקן חוץ לאוני בני אדם. וזהן בחקין החוקי של תורהינו יפליא עצמה ינדיל תושיה ויחקור כל עניין על בורייו. להתייר כל ספק ולימד דעת העם הדריך אשר ילכו בה. ולאיש אשר אלה לו בלא ספק ישיב בעל הגמול ית' גמלו בראשו כי אין הקב"ה מקפח שכבר כל בררי. ואולם יטען המכ' ט' יתרון זה כי שכל חווין ונבחר ולשון למודים כמוותנו. גם אנכי הנדרתי לעשות פלאים לרצון הבורא יתעלה. ומה עשה להפיק רצון לאשר אין שכלי מנייע ומתחת אלקים היא ויש קגאה במעשה ברואשית. כי נס אנכי גנאי ושרהתי הרבה ולא מצאתו כמותו בכל עליי שעמלי ומה אפוא עשה? עוזר יבו' בסבך העזון. החכם יבוז ברוב שכלו אל האמת ואמונה. והסביר נבוכו רעינו סגר עליהם נשבריה עקלתון עד הורד אל בור שאון. ועינוי הומו בסנורים למצווא פתח עינים ברוך ישכון אור. יטען הסכל מה עשה. טבע שכלי הי' בעוכרי לו הי' לי לב. חכם כמותו גם עליו הי' זורת אוור החכמה וחקרתי דרך נכוון לפניו אלקים? וככל זה ביואר מפולש במילות קידות אשר בדבר החכם קהילת הנור. ראה נא קורא המשכיל עוטק רוח בינתו של החכם אשר במליצה אחת העמים שנויות טענות של ההזל ולש' המכ' הנזקונים בראשית המקרא.

ובאות' התענה על כל אלה „וראתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיtronן האור מן החושך“. כמו האור והחשך. אין להם שבת ותלה ולא קלון בעצם. כי האור איננה מוארה בבחירת נפשה ובן החושך איננה משחיך ברצון עצמה. רק בטענו אשר חשים לאור שיאיר ולהשך שיחשיך. וא"כ אין לאור בעצם יתרון על החושך ונכ"ז חיוון רב מצד הפעולה. כי פעולת האור מאירה עולמים כבטו והחשך יעור עיני פקחים יגשוו באפלה. וכן עצם החכמה גדר הסכלות יש לה יותרון הלוזה שהחכמה מוארה את בני תבל מפרי התבונתה ענפיה ארו' אל וגוננת החיים למוחוקים בה ותומכיה מאושר. והיחס' בסכלות. נמצא מצד הפעולה וראי יש יתרון רב לחכמה מן הסכלות ומיטלא לא תעה על הרעת שאין חשבון שכיר ועונש מפרי השכל. שהרי הפעולה טוביה הנדרלה ההייא לא יקופח שכורה לבעליה. ונשאר לך עדין טענת המכ' שיש קגאה בטענה בראשית כי אלו נתן לי שכלי ישר הי' שכריathy ופשלתי לפניו? על זה השיב עוד „חכם עינוי בראשו והכטיל בחושך הווק"*. ביאור זה כי יבאר במופת שאין השכל שבתוכלה גnom את השם ואת הדע ביראת אלקים. והלך באורת מישור אינו בא מطبع השכל רק מ טוב לב נדר הי' וגנד נפשו העלינה ולפי יראתו הקודמת. כי הכל בידי שמים חז' מיראות שמיים אשר הוא ראשית לחכמה בתרם תבאו דחכמה אמיתיות לבבו. כאמור „ראשית חכמה יראת הי"*. ואחרי שוויא הראשית והסיבה ראשונה א"כ בלהי אפשר שהחכמה יראת הי". והוא חכם לימיינו ולב בסיל לשמאלו*. ורצה מי שהוא חכם אמייתי השכל וירועו אותו ית' ותורתו בהן טעו. לבו הטוב גnorm לו היוו נטוי לימיין אל דרך טוב וישר ואל בינתו כל יישען. ויחפשגנה במטמוניים אז יבין ראות הי' ודעת המטובבת גנות מתו בסיל בראשתו נושא להחשתאל ע"כ באורה טוב לא יבו'. אחר שכלו ילק מגענית

ונעשה מן שכט סכט. וזה שאמר „ההכם עיניו בראשו“ מלה בראשו במו ברונוישין (וכן ביארנו רשיי ורומבטן) בראשו בטהילתו והמתרגם בילא עיניו (ויעים ניסקעסלאויגען) עיני השכל שלו אשר הביאו היה לו שם חכם שהוא משכלי“. אל האמת. בטהילתו מיד נשקפו עיניו לבוא אל האמת ולכל אשר יתפוץ ליבו הטעוב יתנו עין השכל שלו. אבל הכם בחסיל בחושך ואין נוגה לו כי ראיית נמייתו לכת בחושך הכם בראשו בטהילתו חולך ויהי עוד שמו הכם. (הרבי מהר"ה וייזל ביאר כי מלה בחושך שמו יcosa כי לא יהיה עוד שמו הכם. אף אם שכלו רבי רק כסיל שלו. כאלו יאמר ההכם האמתי עיני השכל שלו יצפנו בטהילתו אל דרכו התבונה והאמת. והכם בחושך בחושך הולך .

וביאר החכם עוד מופת אחר ננד טענה הניל ואטר „וירדעתו גם אני שמקירה אחד יקרה את כולם“. ביאור זה שיש מופת שאין יראת השדי בא טטיבת החכמה והשכל בטיבו שהרי ידעוו הטוב שטקהה אחד להם יש חכם בטבע חווין מאד ונלזים וחווין עז שהולך בשירותם לבו ועל שעלו ישען ויקר טקרהו אל מקום מים הזרונים. ויש בער מדרעת בהותמת לבו ייך בדרך ישך תיציב בדרך החשוב וממנו לא יזה. א"כ מזה נודע מאד שאין עצם החכמה והסכלות סיבה להרעד או להטיב. רק נמיית לבו בראשו היא הסיבה לחכמה אמריתית מן הסכלות זוזש „וירדעתו שטקהה א' יקרה את כולם“ א"כ אין החכמה גורמת היראה ורק היראה גורמת החכמה. ראה נא ובוחן אמריתת הכוונה שמתחלת דיק בילשנו יתרון חכמה מן סכלות ולא אמר חכם ננד סכל. ואמר דיק החכם עינוי בראשו כי במופת אשר יאמר לבטח טענת הסכל. ואמר טחילה מצד הפעולה ואחריכי מצד הבעל. מצד הפעולה יאמר שיתרונו חכמה ננד סכלות כארור ננד חזק שזאת מאירה בטובה לבני העולם. וזאת מהשחת עיני פקחים וא"כ פעולה הטובה רואוי לחת שבר הטוב. ואחריכי אמר לבטח עור הטענה מצד הבעל אמר החכם עיניו בראשו ולכך נמיית לבו לטוב בראשתו לא באו חדרי התבונת בלבו. והבן מאד .

עוד לאקצי מיין. כי כמו שאמרנו דברי בינה בשאלת החכם שמקרא זה „כי מה האדם וכו“ סובל שני הטענות השונות מן הסכל ומן החול. כן נאמר בטענה החכם כי בלשון התשובה עמוסים תשובות שני הטענות. ננד טענת הascal כבר ביארנו היטיב. וננד טענת החול אישר יאמר למה תהכם אחורי אשר תורת לי כי לא תוכל להשיג כל אשר לטעלה מטך א"כ במופלא טטך. למה תזריש? עז' השיב הדמיון אור ננד החושך. כי מי שהוא במקום האור רואה את המציאות אשר יעשה אך מה שרחוק ממנו או נבואה ונשא ממנו נלאו עיניו מראות. אבל מה שלננד עינוי תועיל לו האור אבל מי שהוא בחושך הוא כעיוור הממשש באפלת. בן החכמה עכפ' משגנה את אשר תוכל להשיג וועשה הכל בדעת ותבונה עד הטעום אשר אור עינוי השכל טגעת. אבל הסכלות היא בחושך ואפלת מבלי דעת כט. ועוז' אמרו זיל „חכם שאין בו דעת“ וכו' כי לא יבטו עינוי את אשר יעשה. עוד נביא ללב החכמה להבין אמריו ביצה בטענה החכם הניל באופן אחר במת שער, יותרון לחכמה פון הסכלות כיתרונו האור מן החושך“. כי אם נשכלי על טبع האור מן החושך. אם יעמוד הרואה במקומות חושך וצופה ומביט טרחוק אל מקום אור אזורייה בעינוי כל אשר יעשה שם וככל מה שמונח במקומות אורות עראה בחושך הראות מני חושך. אבל אם הוא עומד במקומות האור ורואה בטבע

מצב הסולם

טו 29

החויש. לא יビתו עינויו אשר נעשה שטה וחטונה במקום החושך לא ישיג. חזות מראות אף אם אוור לו במושבותיו. וטעם זה כי הטוחש במקומות הראות ייפיל וההורן אוורו אל עין האדם. ובכבודו בן הדרבר הטונח במקומות האור שהוא הטוחש באשר הוא שם פלו קרני אוור אל חוש הראות. ולא העין יפלו על הטוחש רך הטוחש אל העין. ע"כ גם חושך לא יחשיך מנוו אם במקומות המוחש ייה' אוור. בן הדרבר מושבך והנה עין הרואה הוא הפעול והנראה דיא הפעולה. וחדע ותבחן שഫוללה צריכה להיות במקום אוור כאמדנו לעיל מפת השבע והפעול יוביל להיות במקום חושך. וכן הדבר בעין החכמה מי שמחפש אמתית החכמה צריך להזכיר עצמו שהוא עומד במקומות חושך וצופה מרתקן אל מקום האור. ובאשר מבן בן ברענו שעומד בה במקומות חושך אז בא לו הבוכס העזום לאות במקומות אשר אוור החכמה שואף זורה הוא שם ויאווע עינויו. יצין ויפרבח כי יטעם צוף דבש אוור החכמה. וו"ש הנביא, "העם החולכים בחושך ראו אוור גדרו" אבל האיש אשר ייחסבו אוור רב אתי וחושך לא יחשיך מני. אז נצח לא יראה אוור ימות ולא בחכמה יפלו בראש הטעות ולא יוכל קום. ומעתה אין טענה אל הסכל לא אמר מה עשה אם יש בטעמי של עקלתון? זה רעינו רע כי אלו קדמתה יראתו וחרdot אלקיים גנד עינויו. ה' מדמה בנפשו שהוא בחושך בזה העולם השפל ואין גונה לו לירע דברים משכליים רוחניים. רק אמרת ה' צורפה לשלטונו דרך עין החיים. וו"ש הדים כתו שיש יתרון לאור הנראת מן החושך. שבויות הרואה במקומות חושך יכול להבהיר במקומות האור מפני שהאור בא אל עין הנראת ולא הנראת אל האור. בן הוא יתרון החכמה הבא מן הצלחות שבחיותו יירע שכאן מקום סכליות וחושך בשכל הנשטי או מוחוק יופיע אוור אלקי עליון. וכדריך שאמר החכם "ראשית החכמה קנה החכמה" ירצה הראש של החכמה הוא הבוכס לחיות קונה חכמה לבן ייחשוב כבר יש לי חכמה שאו ידרו ריעוני מלהת. רק ייה' תמיד בתרנית קנה חכמה והוא נספה וכלה נפשו לבקש חכמה וכל מבקשיה ימצאנו רודפייה ישינה .

עוד יש בחינה כי החכם אשר יודע שעומד במקומות חושך ועין השכל האנושי לא יירע מופת חותך על השנתו. ובמקומות שאור החכמה בחריר היא בשחקים ממש טובא אלו. אז אינו רואה רק אל מקום האור אל במקומות החושך דהינו במא שלמללה מן השכל בתופלא מתנו כל ידרווש וכפוי יתמכנו בזה אל אמרת ה' צורפה. אבל הסקל שחושב שכאן אוור במושבותיו וכן אוור יראה השנת החכמה ואין חושך בעדו. אז יירום לראות אל מקום אשר לא שיפתו עין האדם ותבחן עינויו מראות. כי ירצה לחקר מה לנצח מה למתה מה לגנים מה לאחור ויאבה לידע במופת אשר נחקר משכל עליון ית'. ולרנץ מלאת כח המדמה טן החומר שלו חולק בחושך ולא ידע כי בחושך הוא ותכסחו עיפה וצמלות ואבלה מנורה. וו"ש. החכם עינויו בראשו לא אמר החכם עינויים לו כי נס הכליל יש לו עינים. רק החכם יודע שעינויו נשארו בראשו כאשרו כאן במקומות החושך והאור כאשר הוא שם שלוח קרני אל חוש הראות ובאה החכמה אליו ולא הוא אל החכמה *) אבל הכליל תולך עם ראות עינוי ב>Show במקומות אשר עיני השכל

א

*) הערה. ונחנילו זו מוגדר ל' מוגדר ק' מהו על תלון גאניזס. ק' קול לו קול מלו'. לפנ' ניל' כי ר' גאניל' גאניל' ליטול' ק' קנס ווילג'ו גאניל'. קום פדרו מגאניל'

לא יניין. הלא לך וישך היצי רעלינו ולא ירע כי לא יוכל לשוח מראה עיניין אל החושך. ע"כ החשכה עיניין מראות. אבל החכם עיניין בראשו יעמודו ומן החושך יראה אוד.

עוד נמצא דברינו מבואר במאמר החכם (משל' ל) "ב' בער אנבי מאיש ולא בנית אדם פ' ; ולא למדתי חכמה ודעת קדושים אדרע" : (עיין בביאור שם טן החכם ר' איצק אייכעל נם הוא יפרש כונת החכם שם שאין האדם יכול להשין בשכל עניין האלהות. וורי לך לדירוש מעל ספר תורה ח' כי היה צורפה ואו תגצל מן התהומות וע"י טופטים והקשים חיש תפול בבורו הטעמה ע"ש באורך . ולפי דרבינו יאמר (מלת כי כמו באשר) כאשר "בער אנבי מאיש" שאינני נשען על שכל אנטשי. "ולא בנית אדם ל"י הבינה אשר בשכל האדם איננה שווה לי . ואני במדרינה זו אצלי , ולא למדתי חכמה" אז "ודעת קדושים אדרע" שע"י אשר מך ערך שכלי בעניינו אז אדרע דעת קדושים אשר קדמוני ברוח נבואה מאתה . ייוחני ויתמך דבריהם לכני לבוא אל אורח מישור . ואמר עוד שם "מי עליה שמים יוריך וגנו" ט"י יוכל להבין בשכלי אשר בשמים ממעל לו כאשר עלה שמים ויריך וגנו ? "מי הקים כל ארצ" מי הקים ברוח בינתו כאלו כל אפסי ויריך ט"י הוא זה ? עליו ישענו .

עוד דבר אחד לי איליך הקורה משכלי בטרם אשימים קניי למלין במאמר זה לפירוש הכתובים בקהלת הנ"ל באופן אחר. כי מקדמוני הפלסופים יש מהם חשבו כי ההשאהרה לנפש הוּא רק ע"י שכל הפוועל וע"ז העוני. כל מי שיירבה לחזור בחמתת הטבע והכוכבים והשנתה כל הנמצאים הוא הטzielich כי מתחבק בשכל הפוועל ובו יזכה לחיים נצחיים. עיין בספר הברית מאמר כ"ד פ"ד שהכח עג

דקקס עדיף מנצח ווילגא. עדיפוי מוגן" דתויגו נכיילו ותילו למ' נגיון טויסט ווילו מוכן. ולעגנון כי מס' טקנעם גנדער חקס גוּ לין' קמרלה ולט' קול נכוול גע מלוי לך קוֹן קומורה כמו השין טוקוֹן מקום ווילא נמקום קאלו. וכן טקקס כהמ' ספאנטו ווילו קדומו טהען קהילו ווילו קומורה יפוגה אגה דויה קוֹן מרדוקן אל' מקוס הפקחס גהילר טיג' טיג'. אונל הגאנט גע קהילקה אללו קומורה קזקזקה נוּ גהה' נוּ ולכל מהד ממן מעטל ווילא על רעדו. אפקס זילוקס אל' מקוס קהוּן מין קע' וגונל לאנטגען כי כל חסר וככל נטלוח צוּי עילו גל' מקוס סהוּר וככל נרטות ווילאינט ולטאינט כל כפי לעס בער וגסיר קוֹן קאנטיל טמינו ווילא מל' מקוס סהוּר כמות טאטה טס רק סית' תניאו הילו מטוער ונגנדל, ואנטוּס וט' נוּ מעלס קהילן לרייך טאטערת לדרוּס ולסכוּט כען' גראונס מנוק, רק קמרלה הוא בקולד גע הילו, האל' מילון קאנטיליס סי' סטעלוטס קוו' נוּ. מטלת הסכים. קול צוּי כמו בסותה בס מקומות הוּר טליון מילוד כן סיטה נוּ. ונס קהילו קוֹן טהוּל קאנטיל נטלוח מוגן' האנטגען בכל מות פירקה נלי גנדל. מעלת לאכרים "קול הילו" קמרלה טהוּל הילו היל' חס נל' סלאח צוּי. עינוי נקס דוח' חמוץ ברינה מרלה דנער ט' הילו וככע מלוד :

על קדום. ובאמת הוא דעת הכל כי אם כן מה יעשה העני בדעת אשר לא נתן לו אלקיים שככל מתייר והדר להבין חקירות הטענו וכוכבים? וממה שבר נייע לבועל שכלי עמווק אשר מתח אלקיים היא זו? וננד דעת זו אמר הגביה „אל תחתל חכם בחכמתו“ שדרמה בנפשו הכמה תעמדו להגעה לחיים משכליים. „כי אם בזאת יתלהל השכל ויזהע אוטי“ שבזה הנפש תשוכן לאלקים אשר נתנה ותנייע לאושר אמיתי. ורב זה יש להעתים בדברי קהילת „ופניתי אני לרווח חכמה וככלות“ אם יש בזה הצלחה ואושר אמיתי אל הנפש עי החכמה והחכו עי המכילות. ואמר שראה שזה הבל „כי מה האדם שיבוא אחר המליך את אשר עבר עשותו“ כלומר מה האדם עוזה טוב או רע בזה מה שהמלך כבר עשותו לחת לזה חכמה ולזה סכלות. וירדתי מזה שמקורה אחד יקרה את כולם בחכם בסוף. ואין מן החכמה שום השראה רק הכמה תועיל לו לירע איזה דרך ישכון או רלהדריך מורי ללבבו אל צורו וקומו ולשמור תורה ומצוות אשר בו ישכיל ויצליה לנצח כמו יתרון האור שנורם אל הפועל לפועל. אבל אם יושב בטל ושכינה רומה נפשו מה יועל לו האור. ותונעלת האור הוא רק לזראות על מעשיהם מה יעשה ואורה זו יהלוך. בן עניין החכמה לא תועיל לחמים נצחים רק להAIR לו נתיב ובחכמה ישכלי לעלות מפעלותו בדעת התבונה לשמרך דרך עץ החיים וקיים תורתו הקדושה. אשר בו ישכלי ויצליה לנצח ומעשה ידיו כוננוו

כיהו נועם ה' עליו :

סליק מאמר ראשון ומצב הפלט

תולדות הדעת

אשר הוילוי זה המאמר בקיצור עי ביאים :

כלל א', שכל אנושי נופל תחת השנאה.

ראיה א', כי ראיינו גדרולים חקרי לב בנו רעיונות נשנות נבותים ורמים בצדותם. ויאמנו מאד לכל שומעיהם ויבאו אחריהם הרובים בקשתuis וישלחו חיציו מיטמת אל יסודותם. או נפלו אשיותה ובבל חיל וחומה ויתרמו מבצריה ועריה החבירו.

ראיה ב', האדם בעצמו נופל תחת השנאה בדעתו. היום ייה לו מחקרו בדור כמשמעות אשר לא יוח ממנה וככלהות זמן ישוב וניחם ויאמר: אך שקר נחלו לי מולדני רעניוני מאו עתה ראיתו בהণינו אורות מאופל. א'כ מי יערב לך אם לא גם עת בזאת תאמיר לאחר זמן אין לי בהם חפץ? ואיך א'כ יש

השען על השכל לך?

כלל ב', הדבר שיש עליו מופת יתהלך לשלהה. א', מופת שכלי. ב', מופת חזשי. ג'. מופת נקנה. מופת חזשי אינו נופל תחת השנאה, כי מה שהחוש רואה או שומע או ממש לא יפה בוט. מופת שכלי לא יבצר שניאה מנהו כי המופת יטרך נס הוא לדאי, על אמתית וסוציא. וראשית יסודו גתלה בהשערה אשר לא נמלט טפסק:

כלל ג', מופת נקנה הוא אמצעי בין המופת חזשי והשכל. איינו מוחש וכטוחש יחשב. דרך משל האדם יש לו נפש. הנפש איננה מוחשת לחוש הראות הדומות ומציאותה בדור בטוחש. כי החוש רואה פולטה ועיין היא מודעת לך. ונקרא

ונקרא מופת נקנה. וכך השכל קנה ידיעה זו מן החוש ^{ע"כ} הוא כה רמותש בחוש ממש ויכבד טן החושי. כי החוש רך לחומר והשכל הנקנה מפן החוש הוא לשכל וברור למוחש — . וכן מציאות הכרוא יה' בעולם אנו מוחש לעין הנשמי, ונחברר ונודע מזעך דטפלוות.

ב' ל' דachi באת' דבר יש בו בינה ושכל טבעי כל מין וסוג לפי מדרינתו. עד שיש מהם כמעט בינה אדם לו כמו (גניע) ישכיל לבנות לו בית בדעת ותוכנה. בשינויו שובר אורות ובטרם יכול ארמן לו ישפוך סוללה לעשות לו מסגר עבר הנקה. לטען לא ישפחו מי נחר וישחיתו את נחלתו. וככבות המטגר יעשה לו חזרים רבים לאיש וביתו בחכמה נפלאה וHLTאים פתחות טשני עבריהם. וכאשר ישחית הימים את ארמנותם ישבו ובגנוו שנית. וכאשר מבני אוזם יחרב בתיות או לא יבנו בהם ערד מפחדם שימצאים רודפיםם, וישכנו במערות מתחת לארץ. מכל זה נודע תוכנתם. הנמלה אונר בקיין לחמתה. העטלף יעשה כן לו. החסירה ברושים ביהה. שמיית ביריה תחתש והוא בהיכלי מלך. הרורה גפלאים טעישה בחדרי משפטה ובייה זדבש מן הפרחים ובגידור טערוכותיה. כנורע בספר התבע אין כאן מקומו. החתו במלחמותה עם העכבר כאורב במלחמה. העופות ירעו לטור להם איריך וק בשינויו עחותי השנה ייחד ישכנו. הפיל יציריה בשופרו (רימעל) בחכמה ובינה ננדע — . ועתה יש מן השאלה מה יודע אפוא שיש יתרון לתוכנת המתבר על חמתה חוי? ושבלו מן שב' חוי? מי יודע רוח בינת האדם העולה למעלה ורוח שב' הבהמה היורדת למטה? ובמה יתררך המרבב לבבו כי חמתו עלתה למעלה ראש להשיג כל האמיתית? אמונת זה יבודר בשני פנים בכל' ח' .

ב' ל' ח' הבהמה וככל חי אין יודען שיש שכ' אחר חז' משכים :

ראיה לזה אם חיי היה מרגניש שכ' לטעלה משבלו. למה לא ישקיים החתום מה שיעשה הכלב לעשות במו? או העטלף יביס מה שתעשה החסירה. וכן יכול לראות איש על מעשה רעה וללמוד מני חמתו? או ישכיל על האוד לעשות אפס קצינו בתוכנתו כמו מין האנושי לומד מכל אדם ונום טבחות הארץ מאלפיו? מזה נודע שלא ישוער לכל מין רק השכל אשר הוטע לו במבוע. ורוח אחרת אין אותו להיוו נבסוף לאשר לא הוטענו בו כי חז' הוא לה ולא תעביר נבולת, אבל האדם ומה שיש לו בחיה ורצון לאשכלי מן זולתו כפי רצונו נודע שאין השכל טבעי רק מעצם השכל נובע. ובמה שמשיגו ישכ' שכ' עליון משבלו מזה נכיר שיש לו השתוות עם שכ' עליון בשמע מני שכ' אלקיים: **ראיה ב'** שכ' הבהמה וחיה איןנו נופי תחת השניאה, ד' העטלף לא יעשה מעולם לעשות קינה שלא כרת טבעה. חרובה לא תשנה מלהביה מין לסת מתוק בדבר וכווצא באלה. וסיבת דבר זה מפני שהטהע אין לו שניאר ולא יבצר מנהו מלעשות פועלותיו. כי התבע תאצלחו בטישור בעלי שיגוי. אבל שכ' האוד במתה שנופל תחת השניאה נודע שאין בטבע וכיון שאין שכ' טן עצם מבעו נודע כי יש לו שכ' נברך בחוריי מצעין שכ' עליון.

ב' ל' ו' מופת הדת האמיתית איןנו מופת שכ' לי' לך רק טופת חושיי או נקגה עב המכמת השכל. כי כל דת הוא למעיה מן השכל א"כ איןו שכלי. שאב השכל יגוז על מעשה המופת א"כ איןנו מופת כל'. ולא נפואת היא בעניינו רק מה שאין השכל היל' נגור שוכן להעשות כהה. ولكن יש ממנה חושיי.

תולדות הדעת

ויש נקגה. אחזושי מה שראו כל בני ישראל עין בעין אלקים חיים מדבר מתחוץ הענן וערפל ואת קלו שמעו מתחוץ האש. אז ראו בעין ובוחש כי משה שלוחו של ה' בכל התורה אשר נתן לנו. וככל שאור הנשים ונפלוותם הם מופת נקגה. כמו מה שראו בליית קrho יבין החוש הפעולה הנפלאה כי רצון אלקים הוא לבן זרע אהרן ושלא ליהוק על משה. וכן במכות פרעה במצרים ובבבראם מציד הפעולה כי ה' נלחם להם במצרים. ומפני חוש הראות מראהה הנפלאה קנה השכל יריעתו להאמין בה' ובcheinחתו. ובויצא בשארוי המופתים. ויישנו עוד מופתיהם המשים כראיות עמוד הענן הולך לפניהם יומם ועמור האש לילה. וקiron עוזר פניו משה ובויצא בהזה. וועודם מופתיהם דתנו אשר נפלינו מן כל העמים יתרה ברוחבתם :

מוצא הבעליב' א. אם יאמר האיש לעשות מעשה הדת רק עפי מופת השכל. ואשר לא ישיננו רוח תבונתו ימנע עשוינו. אז ייך בדרכ עקלתון ונגנו מארך החיים. אחריו שכט מופת שכט נופל תחת השניאה כאמור בכל א'. א' אם לפי הטופת יתהלך אינו גמן טהטות. והדרת הווא מופת חזשי או נקגה. שנחושי יחשב (לפי כל' ו'). א' אם יודה מופת חזשי ונקגה שנמלט משניאה (לפי כל' ב') מפני מופת שכט המכון לשניאה? ב'. אם לפי דעת השכל לבד יתהלך. א' אם יצטרך להזוויק דעתו תכויות הדעת אשר אין שכט עליון ממנה ושנעדר משניאה. א' אם נשאל בבחמות נורטה (לפי כל' ח') שרך בזה יובדל בין שכט החיה לדבר. אשר החיה לא ידע שיש שכט אחר ממדרינתה ושנמלט משניאה מפני שהוא טبعי. משא' אם בדבר שטבון שיש שכט למללה ממנה ושהוא מצוי השניאה. וכאשר יחשוב האלים שערתו ישין כל המושן ועליון משבטו לא ידע ומשניאיה ניצל. א' מה יתרון חכמתו זו חייב? שנג' בהם נמצא בינה יתירה אשר לפי טבעה היא יותר מרונשת בעיטה לדבר? ויצטרך להודות שרך בזה הוא אדם. כמה שטבון שיש שכט עליון לטעללה מהשנתו והוא שכט אלקים. אשר כמו שאין משיג עצמותו כן אינו משיג חוקיו ומשפטיו אשר לטעללה מהשנותו ולטעללה מן טבע השכל שלו. ואם יטען הנה אמרת שיש שכט עליון וששכטו נוכן לשניאה. אך השם יתעלה נתן הדת רק לפי שכט האלים ואם ישנה אתו תליין משונתו ולא יקבע עונש אם טבע השכל גרמה לו. וזה הכל כי אם כן למה נתן לו דת כל' ? אם לפי השכל ישמור המשמרות יהי' גזוב מיד א' השכל שלו. כי הוא הנרצה ממנו לשמר או רצוי לפי השכל. למה לה ذات? ואנחנו דרבינו מון בעל דת. ובכරח יודה כי רק בעבר זה העמד הדת לחוליכו למקום אשר אין יד שכטו טגעה. וניל' זה נתן השם יתעלה חוקים מן שכט עליון הנשגב משכל אנושי. ולמען יפלחה בין שכט אלקיים ולמען אשר לא יהי' נשען על שכט אנושי לבד. ושלא יעשה מן השכל טבע היהות נטשל כבמה. וע' אם ר' לא יאבה ה' סלהו לו' אם יאמר כי בשדרות רבי אלך" (דברים כ"ט) אשר יישור לבי והשלוי אחוריו אלך' והויתר אחרים. ואן לי עונש על אשר שכט חישאני. לא יאבה ה' סלהו לו. ורבה בזו כל האלה הכתובה בספר הזה. שהרי ממה שנחתתי ספר הזה גורע שחותקת הדת והוא לטעללה מן השכל. שאם אחר השכל יתהלך למה לו ספר הדת? לכך בא איש אחר שכט ע' אם ידע כי הנפרות של טעמי החוקים לה' אלקינו. והנוגנות לנו לעשות ככל דברי התורה הזאת אף שאין השכל טשינה. וחרשות נתונה לדירוש בשכל לhayין הדת וחוקים אך לא לעשות על פי השכל: (וכבר ביארנו מקרה הזה כלו באර היטב בפתח הדעת אות ח') :